

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Stare

Vprašanje legitimnosti koncepta odgovornosti zaščiti

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Stare

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

Vprašanje legitimnosti koncepta odgovornosti zaščiti

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

*Zahvaljujem se red. prof. dr. Zlatku Šabiču
za strokovno pomoč pri izdelavi magistrskega dela.*

*Zahvaljujem se svojim bližnjim
za vso moralno podporo, ki me je gnala naprej.*

Pričujoče delo posvečam očetu, ki je vedno verjel v moje akademske dosežke.

Vprašanje legitimnosti koncepta odgovornosti zaščititi

Države članice OZN so v Sklepnem dokumentu Vrha Združenih narodov leta 2005 sprejele odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost ter se zavezale k ravnanju v skladu z njo. Zavezale so se k pomoči drugim državam pri izvajanju odgovornosti ter, v skrajnem primeru, prevzemu odgovornosti zaščititi in ukrepati. V primeru Libije in Sirije smo pričča drugačnemu odzivu mednarodne skupnosti. Na eni strani so bili odobreni vsi potrebni ukrepi za zaščito civilistov v Libiji, na drugi strani pa je mednarodna skupnost nema pričča zločinom proti človečnosti, ki se izvajajo nad civilisti v Siriji. Iz tega sledi ključno raziskovalno vprašanje magistrskega dela: Izhajajoč iz spoznanja, da se države oz. mednarodna skupnost ne morejo dogovoriti o definiciji legitimnosti odgovornosti zaščititi, kateri so dejavniki, ki opredelijo percepcijo legitimnosti koncepta odgovornosti zaščititi v konkretnih primerih tako na ravni države kot na ravni mednarodne skupnosti? Iz analize primerov sem ugotovila, da legitimnost izhaja iz samega koncepta odgovornosti zaščititi. Mednarodna skupnost se strinja o legitimnosti koncepta, še vedno pa je vprašljiva uporaba v specifičnih primerih. Nanjo najbolj vplivajo trije kriteriji: kriterij pravega namena, kriterij sorazmernosti uporabe sile in kriterij ravnotežja posledic.

Ključne besede: legitimnost, suverenost, odgovornost zaščititi, Libija, Sirija.

Question of legitimacy of the concept responsibility to protect

At the UN World Summit in 2005 all Member States formally accepted World Summit Outcome, which stated that each State has the responsibility to protect its population from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity and act in accordance with it. States committed themselves to provide assistance to other states and, in extreme cases, to act collectively in order to protect populations at risk. In the case of Libya and Syria we are witnessing a different response from the international community. On the one hand, all necessary means to protect civilians in Libya have been approved and on the other hand, the international community is a silent witness to crimes against humanity carried out against civilians in Syria. The key research question of the master thesis is: Based on the understanding that states and international community cannot agree upon the definition of the legitimacy of the responsibility to protect, which are the factors that determine the perception of the legitimacy of the concept, in specific cases, both at the state and international community level? Based on the analysis I have found that legitimacy derives from the very concept of responsibility to protect. Although the international community agrees upon legitimacy of the concept, its application in specific cases is still questionable. Three criteria have been identified to most affect the application: the criterion of right intent, proportionality of use of force and balance of consequences.

Key words: legitimacy, sovereignty, responsibility to protect, Libya, Syria.

KAZALO

1	UVOD	8
1.1	Raziskovalno vprašanje	12
1.2	Struktura dela in metodologija	13
2	RAZVOJ KONCEPTA ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI	14
2.1	Od pravice intervenirati do individualne suverenosti	15
2.1.1	Kouchnerjev koncept	15
2.1.2	Blairova doktrina.....	15
2.1.3	Dengov koncept	16
2.1.4	Koncept človekove varnosti.....	17
2.1.5	Individualna suverenost	18
2.2	Institucionalni okvir koncepta odgovornosti zaščititi	19
2.2.1	Poročilo Mednarodne komisije za vprašanje intervencije in državne suverenosti .	19
2.2.2	Poročilo Visokega panela za grožnje, izzive in spremembe	20
2.2.3	Poročilo generalnega sekretarja OZN	21
3	KONCEPT ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI	23
3.1	Vsebina koncepta odgovornosti zaščititi.....	24
3.1.1	Štiri grozodejstva	25
3.1.2	Trije stebri odgovornosti zaščititi	27
3.1.3	Prednosti in pomanjkljivosti koncepta, izhajajoč iz Sklepnega dokumenta OZN ..	29
3.2	Implementacija odgovornosti zaščititi	30
3.2.1	Resolucije Varnostnega sveta OZN	30
4	PERCEPCIJA LEGITIMOSTI	31
4.1	Vprašanje pristojnosti.....	32

4.2	Kriteriji legitimne uporabe sile	34
4.2.1	Kriteriji, kot jih opredeljuje Mednarodna komisija za vprašanje intervencije in državne suverenosti	34
4.2.2	Kriteriji, kot jih opredeljuje Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe	36
5	UPORABA KONCEPTA ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI V PRAKSI	40
5.1	Krizni žarišči	40
5.1.1	Libija	40
5.1.2	Sirija	42
5.2	Analiza uporabe koncepta odgovornosti zaščititi.....	45
5.2.1	Primer Libije	45
5.2.2	Primer Sirije	46
5.3	Sklep.....	48
6	ZAKLJUČEK	51
7	LITERATURA	53

SEZNAM KRATIC

CHS	Komisija za človekovo varnost
GS OZN	Generalna skupščina Združenih narodov
ICISS	Mednarodna komisija za vprašanje intervencije in državne suverenosti
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma
OZN	Organizacija združenih narodov
Preiskovalna komisija za Libijo	Mednarodna preiskovalna komisija Sveta za človekove pravice za ugotavljanje dejstev v Libiji
Preiskovalna komisija za Sirijo	Mednarodna preiskovalna komisija Sveta za človekove pravice za ugotavljanje dejstev v Siriji
Sklepni dokument	Sklepni dokument Vrha Združenih narodov
UNDP	Program Združenih narodov za razvoj
UNSMIS	Misija nadzora Združenih narodov v Siriji
UL OZN	Ustanovna listina Združenih narodov
Visoki panel	Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe
VS OZN	Varnostni svet Združenih narodov

1 UVOD

Po tragedijah v Ruandi, Somaliji, Srebrenici in na Kosovu je mednarodna skupnost začela resneje razpravljati o tem, kako se učinkovito odzvati, ko so človekove pravice državljanov grobo in sistematično kršene. Razsežnost storjenih grozodejstev ter posledice neustreznega odzivanja so opozarjale na pomanjkljivosti v obstoječih mehanizmih. Vprašanje v središču razprave je bilo, ali imajo države brezpogojno suverenost nad notranjimi zadevami ali pa ima mednarodna skupnost pravico do posredovanja s humanitarnimi nameni (OZN 2001; Mayer 2009; Sancin 2010, 74–75).

Sodobno pojmovanje suverenosti v mednarodnih odnosih, ki je ključno za razumevanje razvoja in vsebine koncepta odgovornosti zaščititi, opisuje Krasner s štirimi ločenimi pomeni, ki obsegajo moderno pojmovanje suverenosti: domača (*domestic sovereignty*), soodvisna (*interdependence sovereignty*), mednarodnopravna (*international legal sovereignty*) in vestfalska suverenost (*Westphalian sovereignty*). Domača suverenost se nanaša na organizacijo in učinkovitost oblasti znotraj države; soodvisna suverenost vključuje pristojnosti oblasti nadzorovati čezmejno gibanje; mednarodnopravna suverenost obsega medsebojno priznavanje držav in drugih subjektov, vestfalska suverenost pa temelji na izključevanju zunanjih subjektov iz notranjih zadev držav (Krasner 1999, 4–5; Sancin 2010, 37–8).

Iz tega sledi vprašanje, ali koncept odgovornosti zaščititi¹ posega v samo pojmovanje suverenosti. Luck (2009) meni, da koncept ne posega v pojmovanje suverenosti, saj sta temeljna elementa suverenosti, namreč oblast in nadzor, neločljivo povezana s pojmom legitimnosti. Nadalje poudarja, da bi koncept posegel v domačo suverenost le v primeru, da bi država zagrešila enega izmed grozodejstev, ki so predmet odgovornosti zaščititi. Vendar pa bi bilo tako dejanje države na mednarodni ravni razglašeno za nelegitimno in nelegalno, zaradi česar ne more biti videno kot predmet domače suverenosti (Luck 2009, 12; Sancin 2010, 38). Koncept odgovornosti zaščititi skuša okrepiti bistven element državnosti in suverenosti, namreč zaščito prebivalstva pred organiziranim nasiljem. Sam koncept je tako politično in pravno legitimen ter v skladu s suverenostjo (Luck 2009, 14).

---

¹ Koncept odgovornosti zaščititi pomeni, da ima vsaka država dolžnost na svojem ozemlju zaščititi prebivalstvo pred genocidom, vojnimi zločini, etničnim čiščenjem in zločini zoper človečnost. Mednarodna skupnost ima odgovornost, da državam pri tem nudi pomoč ter da preko OZN uporabi primerna diplomatska, humanitarna in druga miroljubna sredstva. Sam koncept bom natančneje predstavila v tretjem poglavju.

Zagovorniki koncepta odgovornosti zaščititi tudi poudarjajo, da koncept ponuja premik z mrtve točke v razpravi glede humanitarne intervencije s spremembo konceptualizacije suverenosti, ki naj bi predstavljala odgovornost držav in ne le njihovih pravic. Prvič, koncept definira državno suverenost kot odgovornost vsake države, da zaščiti svoje prebivalstvo pred kršitvami človekovih pravic. Ta definicija pa vsebuje tudi predpostavko, da neukrepanje in nezmožnost zaščite lastnega prebivalstva vodi k ustreznemu zmanjšanju pravice do nevmešavanja zunanjih sil. Drugič, zagovarja odgovornost mednarodne skupnosti, da nudi podporo državam pri zagotavljanju zaščite ter v skrajnem primeru ukrepa, če države same ne zagotovijo potrebne zaščite (Hoffmann in Nollkaemper 2012, 14–5).

Mednarodne razprave glede okoliščin, kdaj je primerno, da se države poslužijo prisilnih in predvsem vojaških akcij napram drugi državi z namenom zaščite prebivalstva, še zdaleč niso zaključene. Vprašanje intervencije z namenom zaščititi človeška življenja je tako vse od začetka 20. stoletja ena izmed najbolj kontroverznih in perečih tem v mednarodni skupnosti. Kritike na račun humanitarne intervencije se delijo na tiste, ki jo zagovarjajo in trdijo, da je skrajni čas za reševanje vprašanja zaščite človeških življenj na mednarodni ravni, in tiste, ki v intervenciji vidijo kršitev mednarodnega sistema, ki temelji na suverenosti držav in nedotakljivosti njihovega ozemlja (ICISS 2001, 7).

Nekdanji generalni sekretar Organizacije Združenih narodov (OZN) Kofi Annan je v svojem poročilu leta 2000² načel vprašanje intervencije ter reševanje napetosti med suverenostjo in človekovimi pravicami (Sancin 2010, 84). »Če je humanitarna intervencija nesprijemljiv napad na suverenost, kako naj se odzovemo na Ruando, Srebrenico – na grobe in sistematične kršitve človekovih pravic, ki žalijo našo percepcijo skupne človečnosti?« (Annan 2000, 48). Nobeno načelo, tako suverenosti kot nevmešavanja, ne more biti opravičilo za izvajanje zločinov proti človečnosti. Če miroljubna sredstva niso zadostna za ustavitev in preprečevanje zločinov, ima Varnostni svet OZN (VS OZN) moralno dolžnost ukrepati v imenu mednarodne skupnosti (Annan 2000, 48; Sancin 2010, 84).

Ideja, da imajo države in mednarodna skupnost odgovornost zaščititi ogrožene populacije, je tako vse od leta 2001 oblikovala mednarodne razprave o preprečevanju konfliktov, humanitarni pomoči

---

² Poročilo generanega sekretarja Kofija Annana – *Report of the Secretary-General Kofi Annan*. A/54/2000, 2000.

ter ohranjanju miru. Kofi Annan je marca 2005 v svojem poročilu V večji svobodi: na poti k razvoju, varnosti in človekovim pravicam za vse (Generalna skupščina Združenih narodov 2005a, 35) oznanil, da je treba sprejeti in delovati v skladu z odgovornostjo zaščititi morebitne ali dejanske žrtve množičnih grozodejstev. »Prišel je čas, ko morajo vlade prevzeti odgovornost za spoštovanje dostojanstva posameznikov. Premakniti se moramo iz dobe zakonodaje v obdobje implementacije.« (prav tam)

Na podlagi poziva k uskladitvi suverenosti in zaščite človekovih pravic je kanadska vlada imenovala Mednarodno komisijo za vprašanje intervencije in državne suverenosti (*International Commission on Intervention and State Sovereignty – ICISS*), ki je decembra 2001 izdala poročilo Odgovornost zaščititi. Prvič in dokaj na splošno predstavljen koncept odgovornosti zaščititi je narekoval le, da imajo države v sklopu koncepta suverenosti kot odgovornosti primarno odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo. V primeru, da tega niso zmožne, nočejo ali so same izvajalke zločinov proti človečnosti, potem je mednarodna skupnost odgovorna zaščititi civilno prebivalstvo (ICISS 2001, 17–20).

Leta 2003 ustanovljeni Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe (*High-Level Panel on Threats, Challenges and Change – v nadaljevanju tudi Visoki panel*) je v svojem poročilu³ ugotovil, da problematika ne leži v pravici do intervencije katerekoli države, temveč v odgovornosti vsake države pomagati pri zaščiti prebivalcev v primeru hudih kršitev človekovih pravic. Nadalje zagovarja stališče, da VS OZN nima le avtoritete, temveč tudi odgovornost ukrepati in se odzvati na humanitarne krize v imenu kolektivne mednarodne odgovornosti zaščititi. VS OZN bi tako lahko v vsakem primeru odobril vojaško akcijo, da bi preprečil interne katastrofe, če bi le take situacije označil kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti (High Level Panel 2004, 65– 6).

Premik v smer implementacije koncepta odgovornosti zaščititi se je zgodil septembra 2005, ko je bil soglasno sprejet Sklepni dokument vrha Združenih narodov⁴ (v nadaljevanju: Sklepni dokument), v katerem so države sprejele pripravljenost delovati v okviru odgovornosti zaščititi. V

---

³ *Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change. A more secure world: Our shared responsibility*, dokument OZN A/59/565, 2004.

⁴ OZN. Generalna skupščina OZN. 2005. Resolucija izida Svetovnega vrha – *Resolution World Summit Outcome*. OZN A/RES/60/1, sprejeta 16. septembra 2005. Resolucija je soglasno sprejelo več kot 170 prisotnih držav na Svetovnem vrhu Združenih narodov med 14. in 16. septembrom 2005.

slednjem je bilo tudi prvič točno določeno, za katere oblike hudih kršitev človekovih pravic naj bi se uporabljal sam koncept (Generalna skupščina 2005b, 30; Sancin 2010, 29). Države so tako v 138. odstavku Sklepnega dokumenta sprejele odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost ter se zavezale k ravnanju v skladu z njo. 139. odstavek tega dokumenta pa določa odgovornost mednarodne skupnosti, da prek OZN uporabi primerna diplomatska, humanitarna in ostala miroljubna sredstva za pomoč državam pri zaščiti prebivalstva pred zgoraj naštetimi hudodelstvi. Dodatno so se države zavezale k pripravljenosti sprejeti kolektivne ukrepe prek VS OZN in v skladu s VII. poglavjem Ustanovne listine OZN (UL OZN), če miroljubna sredstva reševanja sporov ne bi zadostovala in bi državne oblasti še naprej kršile človekove pravice (Generalna skupščina 2005b, 30; Sancin 2010, 318).

Razprava glede koncepta odgovornosti zaščititi in njegove uporabe v praksi še zdaleč ni zaključena, saj je v tem trenutku še težko govoriti o avtomatizmu uporabe koncepta odgovornosti zaščititi. Dvomi glede izvedljivosti in s tem povezanimi nejasnostmi glede legitimne uporabe v realnosti močno vplivajo na (ne)uporabo koncepta odgovornosti zaščititi v praksi. Luck (2009, 11) razlog za to vidi predvsem v nezmožnosti, da bi se države na mednarodni ravni medsebojno dogovorile o kriterijih operacionalizacije in implementacije sprejetih odločb, ki izhajajo iz Sklepnega dokumenta (prav tam). Zastavlja se nam torej vprašanje, kako operacionalizirati in implementirati dogovorjene določbe, saj sama problematika (ne)uporabe koncepta v praksi izhaja iz nejasnega odnosa med odgovornostjo zaščititi in možnostjo izvajanja neodobrenih intervencij. Sklepni dokument ni podal jasnih smernic ter kriterijev glede okoliščin, v katerih bi bila intervencija legitimna. Dodatno ni določeno, kakšni so procesi odločanja v primeru blokade VS OZN (Bellamy 2008, 616–17; Evans 2008, 59–61; Orford 2011, 22–3).

Magistrsko delo se bo osredotočalo na vprašanje legitimnosti koncepta odgovornosti zaščititi na primeru Libije in Sirije. Slednja primera sem izbrala zaradi očitne diskrepance med potrebo po zaščiti civilnega prebivalstva ter uporabo koncepta odgovornosti zaščititi v praksi. Namreč, v obeh primerih bi bila uporaba koncepta odgovornosti zaščititi legitimna, vendar pa smo priča drugačnemu odzivu mednarodne skupnosti. Cilj magistrskega dela je analizirati in ugotoviti, kakšno vlogo igra legitimnost v procesih odločanja glede uporabe koncepta odgovornosti zaščititi

v praksi. Torej, kateri so ključni 'legitimni' dejavniki za, na podlagi percepcije držav in mednarodne skupnosti, univerzalno uporabo odgovornosti zaščititi v praksi.

Za namen magistrskega dela bom uporabila konceptualizacijo legitimnosti, kot jo opredeljuje Clark (2005). Legitimnost izraža osnovo družbenega sporazuma o tem, kdo ima pravico sodelovanja pri odločevalskih procesih pri razreševanju odnosov med akterji mednarodne skupnosti ter tudi ustrezne oblike njihovega ravnanja. Akterji v mednarodni skupnosti so tako vključeni v neskončne strategije in procese legitimacije, da predstavijo določene dejavnosti oz. ukrepe kot legitimne. Iz tega izhaja legitimnost kot prizadevanje za to, kar mednarodna skupnost lahko razumno sprejme kot sprejemljiv konsenz, na podlagi katerega lahko ukrepa (Clark 2005, 2–3).

V luči teh dvomov se je za proučevanje odgovornosti koncepta zaščititi zelo pomembno vprašati in razumeti, na podlagi česa se države odločijo, da obstaja potreba zaščititi civilno prebivalstvo in s tem potreba ukrepati na podlagi koncepta odgovornosti zaščititi. Kdaj je zanje določena operacija v okviru koncepta odgovornosti zaščititi legitimna ali ne in ali to interpretacijo sprejema tudi mednarodna skupnost kot celota? V ta namen je ICISS v svojem poročilu *Odgovornost zaščititi* izpostavil šest kriterijev legitimnosti za uporabo sile: pravičen razlog, pravi namen, izčrpanost vseh diplomatskih in nevojaških poti, sorazmernost uporabe sredstev, razumno pričakovanje oz. utemeljena verjetnost za doseg cilja ter avtoriteta, ki odobri uporabo sile (ICISS 2001, XII; High Level Panel 2004, 67; Sancin 2010, 91).

1.1 Raziskovalno vprašanje

Izhodiščno načelo pri odločanju za intervencije s sklicevanjem na koncept odgovornosti zaščititi je zaustavitev ali preprečitev množičnega pobijanja in/ali etničnega čiščenja širših razsežnosti (ICISS 2001, 32; Sancin 2011, 92). Tako v primeru Libije kot Sirije je bil ta 'kriterij' izpolnjen, vendar so se države odzvale v vsakem primeru drugače. Namen magistrskega dela je tako ugotoviti, kaj vpliva na različno delovanje držav oz. njihovo percepcijo potrebe po zaščiti prebivalstva v navidezno podobnih situacijah.

Iz tega izhaja ključno raziskovalno vprašanje magistrskega dela: Izhajajoč iz spoznanja, da se države oz. mednarodna skupnost ne morejo dogovoriti o definiciji legitimnosti odgovornosti

zaščititi, kateri so dejavniki, ki opredelijo percepcijo legitimnosti koncepta odgovornosti zaščititi v konkretnih primerih tako na ravni države kot na ravni mednarodne skupnosti?

1.2 Struktura dela in metodologija

Magistrsko delo bo poleg uvoda in zaključka sestavljeno iz dodatnih štirih poglavij. V celotnem magistrskem delu bo uporabljena metoda analize in interpretacije primarnih ter sekundarnih virov, v petem poglavju pa tudi študiji primerov Libije in Sirije.

Drugo poglavje bo namenjeno opisu razvoja koncepta odgovornosti zaščititi. Predstavljen bo moralni in miselni premik v razvoju koncepta, od Kouchnerjeve pravice intervenirati do Annanovega koncepta individualne suverenosti, ki je ključen za razumevanje potrebe po novem konceptu ter pomeni pomembno stopnjo v razvoju od humanitarne intervencije do odgovornosti zaščititi. Nadalje pa bo predstavljen institucionalni okvir razvoja, od poročila ICISS do poročila nekdanjega generalnega sekretarja OZN, ki pomeni tematsko podlago za vsebino, ki je bila sprejeta v Sklepnem dokumentu OZN. V tretjem poglavju se bom osredotočila na samo vsebino koncepta, ki je bila potrjena s strani držav članic OZN v Sklepnem dokumentu. Poglavje bo namenjeno vsebinskemu pregledu koncepta, njegovim omejitvam in implementaciji. Četrto poglavje bo namenjeno analizi mednarodne percepcije legitimnosti, kjer bodo predstavljeni dejavniki, ki vplivajo na percepcijo legitimnosti. Poglavje bo osredotočeno predvsem na kriterije legitimnosti, kot jih opredeljujeta ICISS in Visoki panel. Sledil bo delni sklep, v katerem bodo izpostavljeni ključni dejavniki, ki vplivajo na legitimnost koncepta odgovornosti zaščititi in s tem na uporabo v praksi.

Peto poglavje pa bo namenjeno analizi študije primerov Libije in Sirije v kontekstu koncepta odgovornosti zaščititi in legitimne uporabe v praksi. V analizi se bom osredotočila na obdobje med januarjem 2011 in januarjem 2014, saj dalj ko mednarodna skupnost odlaša z ukrepanjem, večje število civilistov trpi zaradi grozodejstev storjenih proti njim. Poleg tega se razmere vedno bolj zaostrejejo, kar pomeni, da ukrepanje postane vedno težje (Council on Foreign Relations 2012, 1). Države članice OZN pa so se tudi s sprejetjem koncepta odgovornosti zaščititi, vključenega v 138. in 139. odstavek Sklepnega dokumenta, zavezale k pravočasnemu in odločnemu ukrepanju in odzivanju na krizne situacije.

V sklepnem delu se bom osredotočila na razpravo, v okviru katere bom ovrednotila pridobljene rezultate opravljene analize.

2 RAZVOJ KONCEPTA ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI

Konceptualno odgovornost zaščititi temelji na predhodnih prizadevanjih po vzpostavitvi ravnovesja med dvema temeljnima načeloma, ki urejata mednarodne odnose. Po mnenju Cooperja in Voinov Kohler (2009, 2–3) je mednarodna skupnost po eni strani sistem enakopravnih in suverenih držav, katerih bistvo je nadzor nad prebivalstvom in zaščita lastnega ozemlja pred zunanjim vmešavanjem, po drugi strani pa mednarodna skupnost postaja vedno bolj združena v spodbujanju vzajemnih ciljev, ki temeljijo na skupni človečnosti. V zadnjih šestdesetih letih je razvoj mednarodnega prava, državne prakse in civilne družbe postopoma premaknil ravnovesje med državno suverenostjo in človekovo varnostjo v prid slednje (prav tam).

Ena izmed ključnih nalog OZN je zagotavljanje in ohranjanje mednarodnega reda in varnosti na podlagi zaščite teritorialne integritete, politične neodvisnosti in nacionalne suverenosti držav članic. Pereča problematika, s katero se srečuje že vse od začetka 20. stoletja, pa je premik konfliktov iz zunanjega v notranje okolje, torej znotraj teritorialnih meja držav članic OZN. Vprašanje, ki se pri tem poraja je, kako združiti temeljno načelo suverenosti držav članic in s tem povezanim zagotavljanjem mednarodnega miru in varnosti, z zagotavljanjem in spodbujanjem interesov in pravic ljudi znotraj teh držav (ICISS 2001, 13). Sam koncept odgovornosti zaščititi je tako neločljivo povezan s temeljnim načelom suverenosti. Na eni strani zagovorniki koncepta menijo, da izvajanje odgovornosti zaščititi pomeni krepitev suverenosti, na drugi strani pa kritiki v samem konceptu vidijo grožnjo suverenosti držav ter poskus spodkopavanja mednarodnega reda (Sancin 2010, 33).

V prvem delu poglavja bom predstavila koncepte, ki so vplivali na nastanek in razvoj koncepta odgovornosti zaščititi. Njihov namen je bil odkriti način, kako naj se mednarodna skupnost odzove na grobe kršitve človekovih pravic. Najpomembnejše prispevke k razpravi na začetku 20. stoletja lahko pripišemo Bernardu Kouchnerju in Tonyju Blairu, ki sta zagovarjala vojaško intervencijo kot težišče odgovornosti zaščititi. Nadalje sta Francis Deng s konceptualizacijo suverenosti kot odgovornosti in Kofi Annan z idejo individualne suverenosti pomembno prispevala k razumevanju

koncepta odgovornosti zaščititi s težiščem na preprečevanju in zaščiti (Evans 2008, 32; Sancin 2010, 78). V drugem delu poglavja pa se bom osredotočila na institucionalni okvir razvoja koncepta, ki vključuje poročilo ICISS, poročilo Visokega panela ter pomemben prispevek nekdanjega generalnega sekretarja OZN Kofija Annana. Ta poročila predstavljajo ključni povod za vključitev določil, ki se nanašajo na koncept odgovornosti zaščititi ter kasnejši formalni sprejem v sklopu Sklepnega dokumenta OZN leta 2005.

2.1 Od pravice intervenirati do individualne suverenosti

2.1.1 Kouchnerjev koncept

Kouchner je v svojem delu izrazito poudarjal pravico intervenirati v primeru humanitarnih katastrof. Njegov koncept *droit d'ingérence* oz. pravica intervenirati je pozival proti arhaični teoriji suverenosti držav, ki omogoča in ščiti poboje znotraj držav, ter zagovarjal uporabo vojaške sile kot sredstva posredovanja v humanitarnih kriznih razmerah. Kouchner je tako zagovarjal ne le moralne dolžnosti držav, ki so priča kršitvam človekovih pravic, temveč njihovo pravico intervenirati in s tem preprečiti nadaljnje katastrofe. Zagovorniki pravice intervenirati sicer zagovarjajo suverenost in ozemeljsko integriteto držav, vendar pa obenem poudarjajo, da mora za žrtve kriznih situacij, ki niso posledica oboroženih spopadov, država poskrbeti sama. Slednja ima v takih situacijah primarno vlogo, druge države pa ji lahko nudijo pomoč (Garrigues 2007, 5; Evans 2008, 33; Sancin 2010, 80).

Vendar pa koncept zaradi pomanjkanja normativnega precedensa, nejasnosti, enostranskosti in nedoslednosti ni pridobil širšega konsenza. Problematična so ostajala nerešena vprašanja glede situacij, na katere naj bi se koncept nanašal. Torej, kdo ima moralno dolžnost ukrepati in v katerih primerih je vojaško posredovanje nujno, četudi brez odobritve mednarodne skupnosti (Garrigues 2007, 5; Evans 2008, 33; Sancin 2010, 80).

2.1.2 Blairova doktrina

Blair je v svojem govoru leta 1999 (Blair 1999), v okviru napada zveze NATO (*North Atlantic Treaty Organization* – v nadaljevanju tudi Nato) na Kosovo, skušal artikulirati doktrino mednarodne skupnosti, ki naj bi naslavljala najbolj pereče probleme zunanje politike. Namen

doktrine je bil izpostaviti okoliščine, v katerih je nujna aktivna vključenost v konflikte drugih držav ter združitve lastnih interesov z moralnostjo, da bi zaščitili vrednote, ki jih ceni mednarodna skupnost (prav tam). Poudaril je potrebo po ponovni opredelitvi državne suverenosti v smeri odgovornosti ter zagovarjal idejo pravične vojne, katere cilj bi bil preprečiti humanitarno katastrofo v drugi državi (Sancin 2010, 80).

Pomemben prispevek te doktrine je predvsem v identifikaciji petih kriterijev, ki bi pripomogli k ravnovesju med načelom nevmešavanja in načelom zaščite človekovih pravic ter s tem zagotovili legitimnost sami intervenciji. Prvi kriterij zahteva prepričanost o relevantnih dejstvih; drugi izčrpanost vseh diplomatskih sredstev; tretji zadeva samo zmožnost vojaške operacije in se nanaša na četrti kriterij, ki je vprašanje pripravljenosti na dolgoročno vojaško intervencijo, zadnji kriterij pa se nanaša na vprašanje nacionalnih interesov (Evans 2008, 33). Sama doktrina je problematična, ker poudarja nacionalno perspektivo odločanja in zanemarja vse ostale možnosti odziva ter se opira le na vojaško intervencijo. Dodatno pa je definicija pravične vojne, ki temelji le na vrednotah Severa, povzročila neodobravanje s strani Juga⁵ (Evans 2008, 33; Sancin 2010, 80–1).

2.1.3 Dengov koncept

Deng se je v svojem delu zavzemal za razširitev pojma državne suverenosti, ki naj bi obsegala tudi odgovornost. Zagovarjal je namreč, da bistvo suverene države ne leži le v zaščiti pred zunanjim vmešavanjem, temveč v odgovornosti za blaginjo svojega prebivalstva ter v zagotavljanju pomoči drugim državam. Samo neizvrševanje te odgovornosti pa bi bil zadosten pogoj za legitimno ukrepanje mednarodne skupnosti (Deng in drugi 1996). Njegov koncept predpostavlja obstoj višje avtoritete, ki bi bila zmožna utrjevati odgovornost suverenov in obenem skrbeti za skupno blaginjo. Dodatno pa postavlja kriterij, da se država lahko sklicuje na suverenost le pod pogojem, da izpolnjuje vse prevzete mednarodnopravne obveznosti (Sancin 2010, 83; Orford 2011, 167).

Konceptualizacija suverenosti kot odgovornosti je v obdobju po drugi svetovni vojni naletela na velik odziv, kar se kaže predvsem v institucionalnem razvoju z ustanovitvijo OZN in članstvom v OZN. Slednje pa nujno vključuje prostovoljen sprejem obveznosti in odgovornosti, ki izhajajo iz sprejetih instrumentov za zaščito človekovih pravic, ki omejujejo suverenost. Kljub temu da Deng

---

⁵ Globalni Sever v primerih hudih kršitev človekovih pravic zagovarja princip pravice intervenirati s pomočjo vojaške sile. Na drugi strani pa globalni Jug, sicer zavedajoč se kršitev človekovih pravic, zagovarja tradicionalno načelo nevmešavanja, ki temelji na konceptu državne suverenosti (Evans 2008, 30).

in sodelavci niso pridobili širše mednarodne publike, je njihovo delo najbolj vplivalo na nadaljnji razvoj koncepta odgovornosti zaščititi (Evans 2008, 37).

2.1.4 Koncept človekove varnosti

Izraz človekova varnost je bil prvič uporabljen v začetku 1990 v poročilu⁶ Programa Združenih narodov za razvoj (*United Nations Development Programme – UNDP*), katerega naloga je bila najti način povezave različnih humanitarnih, ekonomskih in socialnih vprašanj, da bi ublažili človekovo trpljenje ter zagotovili varnost. Avtorji koncepta so izpostavili sedem področij, na katerih bi morala biti zagotovljena varnost (ekonomija, prehrana, zdravstvo, zasebnost, okolje, skupnost in politika) ter na ta način zagotovljena stabilnost na državni, regionalni in svetovni ravni. Koncept se osredotoča predvsem na zaščito ljudi ob hkratnem zagotavljanju miru in spodbujanju trajnostnega razvoja. Poudarja varnost posameznika, ki neposredno vpliva na varnost države in obratno (UNDP 1994; Human Security Initiative 2011). Predmet koncepta je tako posameznik, in ne država (Sancin 2010, 81).

Največ podobnosti med konceptoma človekove varnosti in odgovornostjo zaščititi je opaziti v okviru zaščite prebivalstva v pokonfliktnih razmerah. Komisija za človekovo varnost (*Commission on Human Security – CHS*) je v svojem poročilu⁷ poudarila nujnost dopolnjevanja odgovornosti države, da zaščiti svoje prebivalstvo, z odgovornostjo obnoviti, ki skupaj tvorita koncept odgovornosti zaščititi. Vendar pa poročilo ne poda jasnih kriterijev glede odgovornosti države, kakšna je odgovornost mednarodne skupnosti ter opredelitve razmerja med slednjima (CHS 2003; Sancin 2010, 82). Nadaljnje skupne točke zadevnih konceptov lahko najdemo predvsem v prizadevanju po zaščiti ogroženega prebivalstva, spoštovanju človekovih pravic ter v širšem dojemanju varnosti. Po drugi strani pa je na podlagi poročila CHS posameznikom omogočeno sodelovanje v procesu sprejemanja odločitev, kar prenaša odgovornost zaščititi na posameznike, to pa je v nasprotju s konceptom odgovornosti zaščititi, kjer primarna odgovornost zaščititi pripada državam (Sancin 2010, 82–3).

---

⁶ Poročilo Programa Združenih narodov za razvoj – *United Nations Development Programme. Human Development Report: New Dimensions of Human Security*, 1994.

⁷ Poročilo Komisije za človekovo varnost – *Report of the Commission on Human Security: Human Security Now*, 2003.

2.1.5 Individualna suverenost

Proti koncu 90-ih let je generalni sekretar Združenih narodov Kofi Annan poskušal rešiti konceptualni zastoj v razpravi glede suverenosti in intervencije z argumentiranjem, da obstajata dve vrsti suverenosti, namreč nacionalna suverenost in individualna suverenost, kot je priznana v mednarodnih instrumentih o človekovih pravicah (Evans 2008, 37). Annan je zagovarjal, da je treba državno suverenost na novo definirati v okviru, da morajo biti države videne kot instrument v službi njihovih narodov, in ne obratno. Individualna suverenost, torej temeljne pravice in svoboščine vsakega posameznika kot utemeljene v UL OZN, tako pripada posamezniku in se zavzema zaščititi posameznika in ne tistih, ki jih zlorablja (The Economist 1999).

Annan je v svojem govoru⁸ (The Economist 1999) tudi opozoril na problematiko intervencije. Intervencija naj se ne bi enačila le z uporabo sile, saj ima mednarodna skupnost za razreševanje sporov na razpolago tudi sredstva za miroljubno reševanje sporov. Dodal je, da bi morala vsaka humanitarna intervencija sloneti na univerzalnih in legitimnih konceptih v sklopu skupne človečnosti. V skrajnem primeru, da bi se države poslužile vojaške sile, pa bi bila potrebna predhodna odobritev VS OZN ter zahtevana doslednost pri izvajanju (prav tam). Koncept dveh suverenosti ni pripomogel k razrešitvi problematike in uskladitvi suverenosti in intervencije v primerih humanitarnih katastrof, saj je koncept intervencije opredelil le z drugega zornega kota (Sancin 2010, 83–4).

Predstavljeni koncepti in doktrine niso ponudili primerne rešitve pri reševanju dileme, ki vključuje državno suverenost in temeljno načelo teritorialne integritete pri zaščiti človekovih pravic. Avtorjem kljub inovacijam in prizadevanju ni uspelo pridobiti mednarodnega soglasja, kdaj in na kakšen način naj se mednarodna skupnost odzove na množične kršitve človekovih pravic. Problem Kouchnerjeve pravice intervenirati in Blairrove doktrine pravične vojne se vidi predvsem v enostranskosti s težiščem na uporabi vojaške sile, obenem pa ne ponuja druge alternative, kar vpliva na percepcijo legalnosti in legitimnosti izvajanja dotičnih operacij. Dengov koncept suverenosti kot odgovornosti je sicer ključno vplival na razvoj odgovornosti zaščititi, vendar pa zaradi nedodelane konceptualizacije ni ponudil jasne rešitve glede odziva držav in mednarodne skupnosti. Najpomembnejši prispevek k razvoju odgovornosti zaščititi tako predstavljata koncepta

---

⁸ Kofi Annan: *Two concepts of sovereignty*, govor z dne 16. septembra 1999.

človekove varnosti in individualne suverenosti, ki vključujeta vprašanje suverenosti in človekovih pravic ter ponujata okvirno shemo za odzivanje mednarodne skupnosti.

2.2 Institucionalni okvir koncepta odgovornosti zaščititi

2.2.1 Poročilo Mednarodne komisije za vprašanje intervencije in državne suverenosti

Nekdanji generalni sekretar OZN Kofi Annan je na milenijskem zasedanju Generalne skupščine OZN (GS OZN) leta 2000 ponovno pozval mednarodno skupnost k reševanju napetosti med suverenostjo in človekovimi pravicami. Vprašanje v središču razprave je bilo, kako naj se mednarodna skupnost odzove na grobe kršitve človekovih pravic, če humanitarna intervencija predstavlja nesprejemljiv napad na suverenost (Annan 2000).

Kot odgovor na poziv je kanadska vlada na pobudo svojega zunanjega ministra Lloyd Axworthyja imenovala ICISS, ki je dobil mandat, da opredeli primerne in politično izvedljive odzive mednarodne skupnosti na množične kršitve človekovih pravic ter hkrati pripomore k njihove mu preprečevanju (Sancin 2010, 85). Komisija je leta 2001 izdala poročilo *Odgovornost zaščititi*, v katerem zagovarja trojno pomembnost razumevanja suverenosti kot odgovornosti v smislu, kot je bilo priznано skozi prakticiranje držav. Prvič, narekuje, da so državne oblasti odgovorne za zaščito prebivalstva. Drugič, da so nacionalne politične oblasti odgovorne tako svojim prebivalcem kot mednarodni skupnosti. In tretjič, pomeni, da so agenti države odgovorni za svoja dejanja in opustitev teh (ICISS 2001, 13). Iz te formulacije izhaja prvič predstavljen koncept odgovornosti zaščititi, ki narekuje, da ima država primarno odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo pred genocidom, množičnim pobijanjem in etničnim čiščenjem in da bi bila v primeru, če sama ne bi bila pripravljena oz. zmožna izpolnjevati omenjene odgovornosti, odgovornost prenesena na mednarodno skupnost (prek OZN) (ICISS 2001; Evans 2008, 40).

Odgovornost zaščititi sestavljajo tri povezane odgovornosti, namreč odgovornost preprečiti, odgovornost odzvati se ter odgovornost obnoviti. Odgovornost preprečiti se navezuje na obravnavo temeljnih vzrokov in neposrednih vzrokov za notranje konflikte ter druge povzročene krizne situacije, ki ogrožajo populacijo. Preprečevanje konfliktov je v prvi vrsti odgovornost suverenih držav, mednarodna skupnost pa mora zagotavljati podporo (ICISS 2001, 19). V primeru, da mednarodna podpora, ki lahko vključuje različne oblike pomoči naslavljanja in preprečevanja

vzrokov za nastanek krizne situacije, ne pripomore k preprečitvi konflikta, ima mednarodna skupnost odgovornost odzvati se. Ta vključuje odgovornost odzvati se na humanitarne katastrofe z ustreznimi ukrepi, ki lahko vključujejo prisilne ukrepe, kot so sankcije in mednarodni kazenski pregon, ter v skrajnem primeru, z vojaško intervencijo (ICISS 2001, 29). Zadnji sestavni del odgovornosti zaščititi pa predstavlja odgovornost obnoviti, predvsem po vojaški intervenciji. Mednarodna skupnost ima tako odgovornost zagotoviti pomoč pri okrevanju, obnovi in spravi ter obravnavati vzroke za sam nastanek krizne situacije (ICISS 2001, 39).

Poročilo obravnava tudi vlogo VS OZN, ki predstavlja glavnega akterja za avtorizacijo vojaške intervencije s ciljem zaščititi človeška življenja. Nadalje predvideva, da je treba pred vsako vojaško intervencijo zahtevati odobritev VS OZN. Komisija je v poročilu tudi izpostavila seznam kriterijev, ki naj bi služili pri odločanju glede legitimne uporabe sile. Ti kriteriji so sledeči; pravičen razlog, pravi namen, izčrpanost vseh diplomatskih in nevojaških sredstev razrešitve spora oz. krize, sorazmernost uporabe sredstev, razumno pričakovanje oz. utemeljena verjetnost za dosego cilja ter avtoriteta, ki odobri uporabo sile. Največjo težavo za hitro in odločno akcijo v primeru genocida ali etničnega čiščenja po mnenju članov ICISS predstavlja možnost veta petih stalnih članic VS. Za rešitev dileme ICISS predlaga uporabo konstruktivne vzdržnosti, kar pomeni, da v primeru, če vitalni interesi držav niso ogroženi, naj slednje ne bi ovirale sprejema resolucij, ki jim je drugače že zagotovljena zahtevana večina (ICISS 2001, 49–51).

2.2.2 Poročilo Visokega panela za grožnje, izzive in spremembe

Drugačen pristop k formulaciji koncepta odgovornosti zaščititi je prevzel leta 2003 ustanovljeni Visoki panel, katerega poglavitna naloga je bila opredeliti grožnje mednarodnemu miru in varnosti ter predstaviti učinkovite načine odzivanja OZN (Sancin 2010, 96). Visoki panel je v svojem poročilu 2004 (High Level Panel 2004, 66) zagovarjal stališče, da obstaja skupna mednarodna odgovornost zaščititi, ki se uveljavlja prek Varnostnega sveta v primeru hudih kršitev mednarodnega humanitarnega prava, ki ga suverene vlade niso mogle ali niso hotele preprečiti (prav tam).

Visoki panel je v poročilu potrdil, da imajo suverene države primarno odgovornost zaščititi prebivalce pred genocidom, množičnim pobijanjem, etničnim čiščenjem in drugimi kršitvami mednarodnega humanitarnega prava. Če pa ne bi bile zmožne oz. pripravljene ukrepati, mora mednarodna skupnost prevzeti odgovornost, ki vključuje preprečevanje, odziv na nasilje in, če je

potrebno, tudi obnovitev. Primarna naloga mednarodne skupnosti pa je preprečevanje nasilja s pomočjo mediacije ter drugih mehanizmov mirnega reševanja sporov, ki lahko vključujejo tudi odprave humanitarnih misij (High Level Panel 2004, 66).

Po mnenju Visokega panela ima VS OZN v skladu s sedmim poglavjem UL OZN možnost odobriti vojaško akcijo v primeru notranjih konfliktov, s tem da krizno situacijo obravnava kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Visoki panel je v svojem poročilu tudi povzel kriterije za legitimno uporabo sile, kot so bili predstavljeni v poročilu ICISS (High Level Panel 2004, 66).

Poročilo Visokega panela predstavlja resen korak v okviru OZN, saj je nakazalo možnost zavzemanja držav za obveznosti, ki izhajajo iz koncepta odgovornosti zaščititi. Vendar pa se je v svoji viziji oddaljilo od poročila ICISS, saj koncept dojema kot sredstvo za okrepitev kolektivnega varnostnega sistema, kot je opredeljeno v UL OZN (Sancin 2010, 96–7).

2.2.3 Poročilo generalnega sekretarja OZN

Nekdanji generalni sekretar Kofi Annan je v svojem poročilu leta 2005 (Generalna skupščina Združenih narodov 2005a, 59) pozval mednarodno skupnost k sprejemu in delovanju v okviru odgovornosti zaščititi potencialne in dejanske žrtve pred genocidom, etničnim čiščenjem in zločinom proti človeštvu ter dodal, da je vsaka suverena država odgovorna spoštovati dostojanstvo posameznika. Annan zagovarja, da je treba sprejeti odgovornost zaščititi, in ko je potrebno, delovati v skladu z njo. Odgovornost tako leži na strani posamezne države, katere primarna naloga je zaščititi prebivalstvo. Če so nacionalne oblasti nezmožne ali nepripravljene izvajati zaščito, potem se odgovornost prenese na mednarodno skupnost, ki lahko uporabi diplomatska, humanitarna in druga orodja za zaščito človekovih pravic in blaginje civilnega prebivalstva (Generalna skupščina Združenih narodov 2005a, 59).

V poročilu se je Annan obrnil tudi na VS OZN s predlogom naj sprejme resolucijo, v kateri naj poda in sprejme kriterije za uporabo sile v primeru groženj mednarodnemu miru in varnosti, kamor spadajo tudi genocid, etnično čiščenje in drugi zločini proti človeštvu. S sprejemom kriterijev, ki med drugim vključujejo resnost grožnje, pravičen razlog in sorazmernost, bi tako povečali transparentnost ter omogočili večje spoštovanje sprejetih odločitev. Nadalje je Annan potrdil primarno avtoriteto VS OZN pri avtorizaciji sile, ki izhaja iz UL OZN (Generalna skupščina Združenih narodov 2005a, 33).

Annan je v poročilu dosledno spoštoval formulacijo koncepta odgovornosti zaščiti, kot je opredeljeno v poročilih ICISS in Visokega panela. Opaziti pa je formalni premik, saj je Annan tematiko odgovornosti zaščiti premaknil v poglavje o pravni državi, kar nakazuje, da je bistvo odgovornosti zaščiti uporaba celotnega spektra mehanizmov, ki pomagajo državam pri zaščiti prebivalstva, in ne le uporaba sile (Sancin 2010, 96–7).

Sklenemo lahko, da vsa tri poročila sprejemajo trojno zgradbo odgovornosti zaščiti, torej preprečitev samega konflikta, odziv na konflikt in obnovo po končanem konfliktu. Potrjujejo, da je odgovornost zaščiti primarna naloga posamezne države ter s tem utrjujejo načelo suverenosti in enakosti držav. Strinjajo se, da je pri operacionalizaciji odgovornosti zaščiti potrebno izboljšano delovanje VS OZN, za kar predlagajo modifikacijo uporabe veta in seznam kriterijev, ki služijo kot oporna točka pri odločanju glede uporabe sile. Medtem ko poročilo ICISS dvoumno predvideva, da je dovolj že, če države le zaprosijo za pridobitev odobritve uporabe sil pred VS OZN, se Visoki panel in Annan strinjata, da je potrebna izrecna odobritev VS OZN (ICISS 2001; High Level Panel 2004; Generalna skupščina Združenih narodov 2005a).

Pregled vsebine poročil tudi nakazuje, da se mora koncept odgovornosti zaščiti formulirati in operacionalizirati znotraj vzpostavljenih struktur OZN, saj te predstavljajo osnovno strukturo legitimnosti uporabe koncepta v praksi. Legitimnost služi kot vez med izvajanjem avtoritete in uporabo moči, saj lahko le legitimni agenti izvajajo oblast ter s tem povezano avtorizacijo moči. Kolektivna intervencija v okviru OZN je tako videna kot legitimna, saj jo je ustrezno odobril reprezentativen mednarodni organ. Iz tega sledi, da je OZN edini legitimni varuh mednarodnega miru in varnosti, ki temelji na mednarodnem pravu in univerzalnih normah (ICISS 2001; High Level Panel 2004, 65–6; Generalna skupščina Združenih narodov 2005a, 42).

3 KONCEPT ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI

Formulacija odgovornosti zaščititi, zajeta v poročilih Visokega panela in nekdanjega generalnega sekretarja OZN Kofija Annana, je služila kot tematska podlaga besedila, vključenega v Sklepni dokument. GS OZN je tako na 60. zasedanju septembra 2005 soglasno sprejela Sklepni dokument, ki pomeni mednarodno sprejetje koncepta odgovornosti zaščititi. Normativni okvir koncepta odgovornosti zaščititi je postavljen v obliko treh enakovrednih stebrov, ki se aktivirajo ob štirih grozodejstvih (*atrociti crimes*), ki bodo predstavljeni v nadaljevanju (Sancin 2010, 109).

Za pričujočo analizo sta pomembna s konsenzom sprejeta 138. in 139. odstavek Sklepnega dokumenta, ki se nanašata na koncept odgovornosti zaščititi:

138. Vsaka posamezna država ima odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost. Ta odgovornost obsega preprečevanje teh hudodelstev, vključno z njihovim spodbujanjem, s primernimi in potrebnimi sredstvi. To odgovornost sprejemamo in bomo ravnali v skladu z njo. Mednarodna skupnost naj ustrezno spodbuja države in jim pomaga pri izpolnjevanju te odgovornosti ter podpira Združene narode pri vzpostavljanju zmogljivosti zgodnjega opozarjanja.

139. Mednarodna skupnost ima tudi odgovornost, da prek Združenih narodov uporabi primerna diplomatska, humanitarna in ostala miroljubna sredstva v skladu s VI. In VII. poglavjem Ustanovne listine, da bi pomagala zaščititi prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost. V zvezi s tem smo pripravljeni sprejeti pravočasne in odločne kolektivne ukrepe prek Varnostnega sveta, v skladu z Ustanovno listino, vključno s VII. Poglavjem, na podlagi vsakega posameznega primera ter, kadar je to primerno, v sodelovanju z ustreznimi regionalnimi organizacijami, če miroljubna sredstva ne bi zadostovala in državne oblasti očitno niso zaščitile svojega prebivalstva /.../. Poudarjamo potrebo, da Generalna skupščina nadaljuje obravnavo odgovornosti zaščititi, /.../, upoštevajoč načela Ustanovne listine in mednarodno pravo. Nameravamo se tudi zavezati, ko je to primerno in potrebno, da bomo pomagali državam pri ustvarjanju zmogljivosti za zaščito njihovega prebivalstva /.../, ter tistim, ki so v nevarnosti, preden krize in konflikti izbruhnejo (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b).

S sprejetjem relevantnih odstavkov Sklepnega dokumenta so države, znotraj in prek OZN, sprejele svojo individualno odgovornost preprečiti in se odzvati na grozodejstva, poleg tega pa naložile mednarodni skupnosti odgovornost v okviru OZN pomagati zaščititi ogroženo prebivalstvo pred

genocidom, hudodelstvi zoper človečnost, vojnimi hudodelstvi in etničnim čiščenjem (Pace, Deller in Chhatpar 2009, 219).

Vsebina Sklepnega dokumenta zmanjšuje vlogo uporabe sile ter se bolj osredotoča na vlogo mednarodne skupnosti glede pomoči državam in pri vzpostavljanju miroljubnih diplomatskih in humanitarnih ukrepov za zaščito prebivalstva. Omemba možnosti uporabe sile je postavljena na sam konec ukrepov, ki jih mednarodna skupnost lahko sprejme. Ta pristop lahko zasledimo že v Annanovi formulaciji koncepta odgovornosti zaščititi v okviru svobode živeti dostojanstveno, in ne v sklopu kolektivne varnosti in uporabe sile, kot je bilo formulirano v poročilu Visokega panela. Premik jedra razprave o odgovornosti zaščititi stran od vprašanja uporabe sile je posledično vplival na večjo podporo držav članic znotraj GS (Pace, Deller in Chhatpar 2009, 220).

V nadaljevanju se bom v prvem delu osredotočila na vsebino 138. in 139. odstavka Sklepnega dokumenta ter analizirala, pred katerimi zločini so države v okviru treh stebrov sprejele odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo. Dodatno bom analizirala prednosti in pomanjkljivosti sprejete formulacije. Drugi del pa bo namenjen analizi implementacije koncepta odgovornosti zaščititi, kjer se bom osredotočila predvsem na resolucije VS OZN.

3.1 Vsebina koncepta odgovornosti zaščititi

Voditelji držav in vlad, ki so sodelovali na Svetovnem vrhu OZN so, kot že omenjeno v drugem poglavju pričujočega dela, soglasno potrdili, da je vsaka posamezna država odgovorna za zaščito lastnega naroda pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost, kot navedeno v 138. odstavku Sklepnega dokumenta. Dogovorili so se tudi, da mora mednarodna skupnost pomagati državam pri izvajanju te odgovornosti in nuditi pomoč pri krepitvi njihove zmogljivosti zaščite. V primeru, da država očitno ni zmožna zaščititi civilnega prebivalstva pred navedenimi oblikami grozodejstev, se je mednarodna skupnost prek VS OZN in v skladu z UL OZN (139. odstavek) pripravljena, poslužiti kolektivnih ukrepov (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b; Generalna skupščina Združenih narodov 2009).

Zadevna odstavka Sklepnega dokumenta sta trdno zasidrana v uveljavljenih načelih mednarodnega prava. V skladu z običajnim in obćim mednarodnim pravom imajo države obveznost do preprečevanja in kaznovanja genocida, vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti. Etnično

čiščenje sicer ni opredeljeno kot zločin sam po sebi v okviru mednarodnega prava, toda dejanja etničnega čiščenja lahko zasledimo v definicijah ostalih treh zločinov. Sprejete zaveze se tako ne oddaljujejo od že sprejetih in uveljavljenih obveznosti, ki izhajajo iz mednarodnega humanitarne ga prava, mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega kazenskega prava. Poleg tega morajo biti ukrepi zajeti v 139. odstavku Sklepnega dokumenta v skladu z določili, nameni in načeli UL OZN (Generalna skupščina Združenih narodov 2009).

Odgovornost zaščititi se tako nanaša izključno na omenjene oblike grozodejstev in v okviru treh stebrov: odgovornost zaščite vsake države, sodelovanje države in mednarodne skupnosti ter ukrepi mednarodne skupnosti (Generalna skupščina Združenih narodov 2009; Sancin 2010, 122). Ta formulacija odgovornosti zaščititi je bila dosežena s političnim konsenzom znotraj OZN in predstavlja edino legitimno uporabo v praksi.

3.1.1 Štiri grozodejstva

Na podlagi Sklepnega dokumenta ter kolektivne miselnosti držav članic OZN je edini sprožilec za uporabo odgovornosti zaščititi dejansko stanje dogajanja enega izmed omenjenih grozodejstev. Četudi se odgovornost zaščititi uporablja preventivno, mora biti dokazan obstoj grožnje dogoditve zločina večje magnitude, ki bi predstavljal grožnjo širši civilni populaciji. Dodatno je treba omeniti, da so države članice OZN že sprejele definicije grozodejstev in so del mednarodnopravnih načel, kar se kaže tudi v praksi mednarodnih sodišč⁹ in kazenskih tribunalov (predvsem v razsodbah Meddržavnega sodišča¹⁰). Ozka usmeritev uporabe odgovornosti zaščititi tako pripomore k večji transparentnosti in posledično legitimnosti, saj so grozodejstva natančno določena in ne dopuščajo širitve uporabe samega koncepta (Scheffer 2009, 78–84).

Hudodelstvo genocida se definira kot namen oz. naklep v celoti, ali delno uničiti neko narodnostno, etnično, rasno ali versko skupino, tako v času miru kot v času vojne. 1. člen Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida¹¹ pa vsebuje zavezo držav, da gre za kaznivo

---

⁹ Na tem mestu je treba omeniti Mednarodno kazensko sodišče, ki sicer preiskuje in razsoja o individualni kazenski odgovornosti, kar pa ni predmet koncepta odgovornosti zaščititi. Pomemben pa je Rimski statut, s katerim je bilo 17. julija 1998 sodišče vzpostavljeno in vsebuje definicije genocida, vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti. Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča je bil sprejet 17. julija 1998 ter je stopil v veljavo 1. julija 2002 (139 držav podpisnic, 60 ratifikacij).

¹⁰ Glej opombo 11.

¹¹ OZN. Generalna skupščina OZN. 1951. Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, 260 A (III). Sprejeta 9. decembra 1948, v veljavo stopila 12. januarja 1951.

dejanje po mednarodnem pravu, katerega so se te zavezale preprečevati in kaznovati. Konvencija je sicer zasnovana tako, da predpostavlja sankcioniranje individualne odgovornosti storilcev, vendar pa razsodba Meddržavnega sodišča¹² nakazuje, da lahko tudi država odgovarja za kršenje prepovedi genocida, predvsem glede opustitve preprečevanja in sankcioniranja storilcev. Sodišče je potrdilo, da zaveza k preprečevanju genocida pomeni samostojno pravno obveznost države, kar je izrednega pomena za koncept odgovornosti zaščititi, saj potrjuje, da je odgovornost vsake države zaščititi prebivalstvo pravne narave (Scheffer 2009, 81; Sancin 2010, 111–4)

Hudodelstva zoper človečnost so definirana kot dejanja, ki so naperjena proti civilnemu prebivalstvu s strani političnih, vojaških ali drugih visokih voditeljev ter so izvajana sistematično ali množično. V skupino hudodelstev zoper človečnost se uvrščajo umori, iztrebljanje, mučenje, preganjanje in druga nečloveška dejanja (Sancin 2010, 117–9). Elemente za uporabo odgovornosti zaščititi lahko najdemo v predpostavki sistematičnega izvajanja zločina s strani vrhovne oblasti, ki je naperjen proti civilnemu prebivalstvu. Pomanjkljivost pa se vidi predvsem v preširoki definiciji hudodelstva zoper človečnost, saj vsebuje dejanja, ki niso predmet odgovornosti zaščititi, kot npr. zaslužjevanje ter posilstvo. Poleg tega pa predvideva individualno odgovornost, ki ni ključnega pomena za uporabo mehanizmov odgovornosti zaščititi (Scheffer 2009, 87–9; Sancin 2010, 118–9).

Etnično čiščenje se nanaša na naklepno prizadevanje oblasti, da bi z uporabo sile ali ustrahovanje m z določenega območja pregnali oz. odstranili ljudi, ki pripadajo določenim skupinam, in s tem dosegli etnično homogenost določenega ozemlja. Hudodelstvo etničnega čiščenja sicer ni neposredno opredeljeno v normi mednarodnega prava, vendar pa njegove elemente lahko zasledimo v definicijah ostalih treh hudodelstev (Sancin 2010, 119–20). Vključitev hudodelstva etničnega čiščenja v prakso mednarodnih in kazenskih tribunalov je pomembna za nadaljnji razvoj odgovornosti zaščititi, saj predstavlja načelo, na podlagi katerega lahko vlade in mednarodne organizacije legitimno ukrepajo. Samo dejanje etničnega čiščenja se dalj časa razvija in stopnjuje, kar je idealni primer za legitimno uporabo odgovornosti zaščititi, predvsem na področju prevencije

---

¹² International Court of Justice. 2007. *Judgement on Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro* – Rzsodba v zadevi o uporabi Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida. Bosna in Hercegovina proti Srbija in Črna gora, 26. februarja 2007. Sodišče je ugotovilo, da je Srbija kršila 1. člen Konvencije, saj ni zaščitila prebivalstva Srebrenice in rezultat je bil genocid.

oz. kasnejšega odziva, če bi se etnično čiščenje prelilo v hudodelstvo zoper človečnost (Scheffer 2009, 90–1).

Četrto obliko grozodejstev v sklopu odgovornosti zaščititi predstavljajo vojna hudodelstva. Temeljno izhodišče humanitarnega prava, ki služi pri ugotavljanju obstoja vojnih hudodelstev, je, da gre za kaznovanje dejanj, ki se storijo v okviru oboroženih spopadov. V ženevskih konvencijah¹³ so vojna hudodelstva opredeljena kot hude kršitve, ki so storjene zoper zaščitene osebe. V ta okvir spadajo poboji, mučenje in druga nečloveška dejanja, ki niso potrebna za dosego vojaškega cilja. Opredelitev vojnih hudodelstev je vključena v običajno mednarodno pravo, kar pomeni, da zavezuje vse članice mednarodne skupnosti. Ženevske konvencije se sicer navezujejo na mednarodne oborožene spopade, torej spopade med dvema ali več suverenimi državami, vendar pa skupni 3. člen ženevskih konvencij¹⁴ ureja in ponuja minimalni standard za notranje oborožene spopade. V okviru odgovornosti zaščititi sta tako pomembna elementa državne odgovornosti in zaščite civilnega prebivalstva v notranjih oboroženih spopadih (ICRC 1949; Scheffer 2009, 91–2; Sancin 2010, 114–7).

3.1.2 Trije stebri odgovornosti zaščititi

Konceptualizacija odgovornosti zaščititi, zajeta v Sklepem dokumentu, se je oddaljila od predlogov ICISS glede treh oblik odgovornosti zaščititi, torej odgovornost preprečevanja, odzivanja in obnove, ter se oprla na predloge Visokega panela in nekdanjega generalnega sekretarja OZN Annana. Odstavka zadevnega dokumenta se tako osredotočata na tri stebre odgovornosti zaščititi, ki predpostavljajo primarno odgovornost države (prvi steber), sodelovanje

---

¹³Ženevske konvencije so niz pogodb, ki naslavljajo humanitarna vprašanja glede civilistov in borcev v vojnem času. Obstajajo štiri ženevske konvencije, nazadnje revidirane 12. avgusta 1949, ter trije dodatni protokoli (dva iz leta 1977 in eden iz leta 2005).

¹⁴ *1st Geneva Convention for the amelioration of the condition of the wounded and sick in armed forces in the field.* Sprejeta 12. avgusta 1949, stopila v veljavo 21. oktobra 1950.

2nd Geneva Convention for the amelioration of the condition of the wounded, sick and shipwrecked members of armed forces at sea. Sprejeta 12. avgusta 1949, stopila v veljavo 21. oktobra 1950.

3rd Geneva Convention relative to the treatment of prisoners of war. Sprejeta 12. avgusta 1949, stopila v veljavo 21. oktobra 1950.

4th Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war. Sprejeta 12. avgusta 1949, stopila v veljavo 21. oktobra 1950.

te z mednarodno skupnostjo (drugi steber) ter prenos odgovornosti na samo mednarodno skupnost (tretji steber) (Generalna skupščina Združenih narodov 2009; Orford 2011, 105).

Prvi steber, zajet v 138. odstavku Sklepnega dokumenta, narekuje primarno odgovornost držav in vlad zaščititi lastno populacijo pred omenjenimi grozodejstvi. Države so se tako zavezale, da »to odgovornost sprejemamo in bomo ravnali v skladu z njo« (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b). Omenjena deklaracija pomeni temelj odgovornosti zaščititi, saj svojo legitimnost črpa iz načela suverenosti držav in iz že obstoječih mednarodnopravnih obveznosti držav (Generalna skupščina Združenih narodov 2009, 8).

Predmet drugega stebra je sodelovanje med mednarodno skupnostjo in posamezno državo, ki ji preti grozodejstvo oz. se to že izvaja. Namen drugega stebra je, da skuša oblikovati sodelovanje med državami članicami, regionalnimi organizacijami, civilno družbo in obstoječimi institucijami OZN. Iz tega sledi, da predstavlja temelj za oblikovanje politike, postopkov in prakse, ki bi pripomogli k široki uporabi in podpori samega koncepta odgovornosti zaščititi (Generalna skupščina Združenih narodov 2009, 9). V primeru izrednih razmer v državi, ki jih država sama ne more rešiti, lahko prosi za podporo mednarodne skupnosti oz. vanjo privoli. V okviru drugega stebra lahko mednarodna skupnost državo spodbuja k izpolnjevanju svojih odgovornosti v okviru prvega stebra; pomaga pri samem izpolnjevanju odgovornosti države v okviru že obstoječih institucij OZN; nudi pomoč pri izgradnji zmogljivosti za zaščito ter pomaga državam v nevarnosti še pred izbruhom krize (Generalna skupščina Združenih narodov 2009, 16; Sancin 2010, 124).

Tretji steber predpostavlja odgovornost držav članic, da se skupaj pravočasno in odločno odzovejo, ko posamezna država očitno ne zagotavlja potrebne zaščite svoji populaciji. Mednarodna skupnost ima tako v okviru tretjega stebra mehanizem, ki ji ne glede na soglasje zadevne države omogoča posredovanje v konfliktni situaciji ter s tem preprečiti oz. končati grozodejstva (Sancin 2010, 128). Utemeljen, usmerjen in pravočasen ukrep lahko vključuje široko paleto mehanizmov, ki so dostopni znotraj OZN. Ti mehanizmi so lahko miroljubni ukrepi v skladu z VI. poglavjem UL OZN, prisilni ukrepi iz VII. poglavja oz. sodelovanje z regionalnimi organizacijami, ki so zajeti v VIII. poglavju UL OZN. Postopek določanja glede izbire in implementacije ukrepov mora v skladu z določbami in načeli UL OZN ter v primeru ukrepov iz VII. poglavja odobriti VS OZN. Ključnega

pomena za uspeh je tako zgodnji in prožen odziv, ki je prilagojen posebnim potrebam vsake posamezne situacije (Generalna skupščina Združenih narodov 2009, 10).

3.1.3 Prednosti in pomanjkljivosti koncepta, izhajajoč iz Sklepnega dokumenta OZN

Izhajajoč iz Sklepnega dokumenta, sam koncept odgovornosti zaščititi ne nalaga novih pravnih obveznosti, ki bi zavezovale države in celotno mednarodno skupnost, temveč pomeni korak naprej k integraciji že obstoječih, a razpršenih mehanizmov zaščite v celovit in skladen mehanizem, na podlagi katerega lahko države in mednarodna skupnost ukrepajo. Dodatno poudarja, kot je bilo predlagano v poročilih ICISS, Visokega panela in nekdanjega generalnega sekretarja OZN, da je prevencija najpomembnejša dimenzija odgovornosti zaščititi (Evans 2008, 57; Orford 2011, 17–9).

Zadevna odstavka Sklepnega dokumenta predvidevata pristojnost držav in OZN na področju miru in zaščite ter potrjujeta načelo suverenosti držav. Ponujata sicer normativno usmerjenost samega koncepta, torej osredotočenost na štiri grozodejstva v sklopu treh stebrov, vendar pa ne razjasnita, kateri subjekt lahko določene razmere označi za omenjena grozodejstva oz. razglasi, katere razmere bi lahko vodile v ta grozodejstva (Sancin 2010, 121; Orford 2011, 182). Nadaljnje vprašanje je, kateri je glavni organ znotraj OZN, ki je pristojen za izvajanje mednarodne odgovornosti zaščititi. Sklepni dokument sicer predvideva odobritev VS OZN v primeru posredovanja, ker pa je bil Sklepni dokument sprejet v okviru GS OZN, to nakazuje na konceptualni odmik odgovornosti zaščititi od same vojaške intervencije. Koncept se tako bolj osredotoča na izgradnjo zmogljivosti, mednarodno sodelovanje ter nudenje pomoči državam, ki bi jo potrebovale (Orford 2011, 182–4).

Najopaznejši odmik od predlogov, ki so bili zajeti v poročilih ICISS, Visokega panela in nekdanjega generalnega sekretarja, ter največja pomanjkljivost Sklepnega dokumenta pa je izključitev kakršnekoli strategije, smernic in drugih predlogov uporabe koncepta v praksi. Sklepni dokument ne vključuje kriterijev glede legitimne uporabe sile, ki predstavljajo ključni del poročila Visokega panela in ki so bili potrjeni s strani nekdanjega generalnega sekretarja Annana. Ta je tudi pozival države članice OZN k vključitvi in sprejemu kriterijev v Sklepnem dokumentu (ICISS 2001; High Level Panel 2004; Generalna skupščina Združenih narodov 2005a). Iz tega sledi, da koncept nima operativnega okvirja, kar otežuje samo uporabo v praksi, če k temu prištejemo še nerešeno vprašanje pristojnosti.

Luck (2012) meni, da sprejem formulacije koncepta s političnim konsenzom nakazuje na pripravljenost držav k izpolnjevanju obveznosti, izhajajoč iz odgovornosti zaščititi, kar posledično vpliva na samo legitimnost koncepta. Ozka definicija poleg tega omogoča nadaljnji institucionalni razvoj skladnih odzivov, saj so grozodejstva natančno definirana in ne dopuščajo širjenja uporabe na druge zločine. Po drugi strani pa izključitev smernic glede uporabe sile zmanjšuje možnost uporabe celotnih mehanizmov iz VI., VII. in VIII. poglavja UL OZN ter participacijo vseh glavnih organov OZN. Nadalje meni, da VS OZN sicer ostaja glavni organ, ki odloča o vsaki strategiji odgovornosti zaščititi, vendar pa njegova pristojnost ne bi smela biti ekskluzivna glede na poudarek in potrebo po prevenciji, pomoči in izgradnji zmogljivosti (Luck 2012, 41–3).

3.2 Implementacija odgovornosti zaščititi

3.2.1 Resolucije Varnostnega sveta OZN

Na podlagi poročila generalnega sekretarja OZN o zaščiti prebivalstva v oboroženih konfliktih (Varnostni svet Združenih narodov 2005),¹⁵ v katerem je VS OZN priporočil potrditev koncepta odgovornosti zaščititi, zavezo za zaščito civilnega prebivalstva v času oboroženih spopadov ter zagotavljanje humanitarne pomoči (prav tam), sta bili leta 2006 sprejeti resoluciji 1674¹⁶ in 1706¹⁷ (Sancin 2010, 104). V resoluciji 1674 je VS OZN potrdil, da imajo sodelujoče strani v oboroženih spopadih primarno odgovornost zagotoviti zaščito prizadetemu civilnemu prebivalstvu. Poleg tega se je v operativnem odstavku prvič izrecno skliceval na 138. in 139. odstavek Sklepnega dokumenta ter s tem potrdil odgovornost zaščititi prebivalstvo pred štirimi grozodejstvi (Varnostni svet Združenih narodov 2006a; Varnostni svet Združenih narodov 2006b).

VS OZN se je na koncept odgovornosti zaščititi skliceval v resolucijah, ki se nanašajo na zaščito civilistov v oboroženih spopadih – resolucija 1849,¹⁸ preprečevanju in boju proti genocidu – resolucija 2150,¹⁹ preprečevanju konfliktov – resolucija 2171²⁰ ter mirovni operacijah OZN –

---

¹⁵ Poročilo Generalnega sekretarja OZN – *Report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict*. S/2005/740, 9. december 2005.

¹⁶ OZN. Varnostni svet OZN. 2006. Resolucija 1674 – *Resolution 1674*. S/RES/1674, sprejeta 28. aprila 2006.

¹⁷ OZN. Varnostni svet OZN. 2006. Resolucija 1706 – *Resolution 1706*. S/RES/1706, sprejeta 31. avgusta 2006.

¹⁸ OZN. Varnostni svet OZN. 2008. Resolucija 1849 – *Resolution 1849*. S/RES/1849, sprejeta 12. septembra 2008.

¹⁹ OZN. Varnostni svet OZN. 2014. Resolucija 2150 – *Resolution 2150*. S/RES/2150, sprejeta 16. aprila 2014.

²⁰ OZN. Varnostni svet OZN. 2014. Resolucija 2171 – *Resolution 2171*. S/RES/2171, sprejeta 21. junija 2014.

resolucija 2185²¹ (ICRtoP 2016). Iz tega sledi, da sklicevanje VS OZN na koncept odgovornosti zaščititi, izhajajoč iz 138. in 139. odstavka Sklepnega dokumenta, predstavlja temeljno izhodišče za nadaljnji razvoj in uporabo koncepta v praksi (Sancin 2010, 105). Vendar pa univerzalna uporaba koncepta v praksi ostaja vprašljiva. Kljub pozivu generalnega sekretarja v poročilu Implementacija odgovornosti zaščititi VS OZN ni sprejel resolucije, ki bi operacionalizirala implementacijo koncepta (Sancin 2010, 105).

4 PERCEPCIJA LEGITIMOSTI

Ena izmed glavnih političnih funkcij OZN je kolektivna legitimizacija. Claude (v Thakur 2006, 6) meni, da ima svetovna organizacija vlogo določati, katere politično pomembne zahteve, politike in dejanja držav se odobrava in katere sprožijo neodobravanje. Avtoriteta²² tako predpostavlja legitimnost, saj vključuje odobravanje s strani tistih, ki jim je nadrejena (prav tam). Spoštovanje in izpolnjevanje mednarodnih pravil s strani držav v mednarodni skupnosti je, kot meni Hurd (Hurd 1999), glavna funkcija legitimnosti, saj te pravila sprejemajo kot zakonske določbe kljub odsotnosti svetovne vlade, ki bi jih prisilno uveljavljala. Nadaljnje zagovarja, da v primeru, če vir legitimnosti predstavljajo institucije, se lahko te institucije obravnava kot mednarodno avtoriteto kljub odsotnosti svetovne vlade (Hurd 1999, 396–8).

Odločitve OZN tako odražajo legitimnost, saj so posledica mednarodnega političnega procesa oblikovanja skupnih interesov, ki izhajajo iz nacionalnih interesov držav članic. Prav ta politični proces omogoča pretvorbo resolucij OZN v legitimne predpise, ki služijo skupnemu dobremu. Koncept legitimnosti tako služi kot povezujoči člen med izvajanjem avtoritete in uporabo sile oz. moči. Tako kot moč krepi legitimnost, tako legitimnost širi obseg moči ter s tem omogoča bolj učinkovito izvajanje. Iz tega sledi, da je OZN kot skrbnici skupne legitimnosti omogočeno izvajanje in vzpostavljanje veljavnih standardov, ki jih morajo države članice sprejemati in spoštovati (Thakur 2006, 8–9).

---

²¹ OZN. Varnostni svet OZN. 2014. Resolucija 2185 – *Resolution 2185.S/RES/2185*, sprejeta 20. novembra 2014.

²² Avtoriteta pomeni sposobnost vzpostaviti in uveljaviti pravice in obveznosti, ki so sprejete kot legitimne in zavezujoče za člane skupnosti, ki so podrejeni tej avtoriteti.

Annan je v svojem sporočilu²³ GS OZN (Generalna skupščina Združenih narodov 2004, 3) izjavil, da je učinkovitost globalnega varnostnega sistema odvisna ne le od legalnosti odločitev, temveč tudi od skupnega dojetja njihove legitimnosti. Torej, ali so bile odločitve sprejete na podlagi trdnih dokazov in iz pravih razlogov, tako moralno kot pravno (prav tam). Visoki panel je tezo razvil naprej in zagovarja, da sta svetovni mir in varnost odvisna od globalnega razumevanja in odobravanja, kdaj je uporaba sile tako legalna kot legitimna. Mednarodna skupnost lahko obstaja le v okoliščinah, kjer je skupno zavedanje, kaj konstituira, legitimno obnašanje. Naraščajoč prepad med legalno in legitimno uporabo sile nakazuje na erozijo v samem duhu mednarodne skupnosti (High Level Panel 2004, 62; Thakur 2006, 1–2).

4.1 Vprašanje pristojnosti

24. čl. UL OZN predstavlja pravno podlago za pristojnost VS OZN. Narekuje, da države članice za namen zagotovitve hitrega in učinkovitega ukrepanja OZN podeljujejo VS OZN primarno odgovornost za ohranitev mednarodnega miru in varnosti ter se strinjajo, da bo VS OZN pri opravljanju svojih dolžnosti deloval v njihovem imenu (UL OZN 1945). Poglavje VII. UL OZN podeljuje VS OZN pristojnost ukrepanja v primeru groženj miru, kršitev miru ali drugih dejanj agresije ter s tem predstavlja pravni temelj, ki omogoča ukrepanje v primeru množičnih grozodejstev, kar se nanaša na sam koncept odgovornosti zaščititi.

39. člen UL OZN nadalje podeljuje VS OZN pristojnost, da določi obstoj grožnje miru ali dejanja agresije ter odloči, katere ukrepe je treba sprejeti za ohranjanje ali obnovitev mednarodnega miru in varnosti. V primeru kršitev ima VS OZN pristojnost, da na podlagi 41. člena UL OZN odloči o vzpostavitvi ukrepov, ki ne vključujejo uporabe oborožene sile, oz. da na podlagi 42. člena UL OZN, če bi se ukrepi iz prehodnega člena izkazali za nezadostne, sprejme ukrepe, ki vključujejo zračne, morske ali kopenske sile, ki bi bile potrebne za ohranitev ali obnovitev mednarodnega miru in varnosti (UL OZN 1945; Evans 2008, 133).

Pravna podlaga za pooblastitev ukrepov s strani VS OZN se nanaša na tradicionalne zunanje grožnje, torej čezmejno agresijo in grožnje, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost. Vendar pa ni jasno, na kakšen način se nanaša na notranje konflikte in varnost civilnega prebivalstva, ki

---

²³ Sporočilo generalnega sekretarja OZN – *Note by the Secretary-General*. A/59/65, 2. december 2004.

predstavlja temelj koncepta odgovornosti zaščititi. Podlaga za pooblastitev tako izhaja iz same prakse VS OZN, ki je razširila obseg tega, kar konstituira grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. V odsotnosti pravnih določb lahko VS OZN definira mednarodno grožnjo, kot želi, ne glede na omejitve, ki izhajajo iz kriterija čezmejnosti. Iz tega sledi, da so grožnje mednarodnemu miru in varnosti tiste, ki jih določi VS OZN (Evans 2008, 133–4).

VS OZN pa ni edini organ OZN, ki ima odgovornost ohranjati mednarodni mir in varnost. GS OZN bi lahko, v okviru postopkov, zajetih v resoluciji Združeni za mir iz leta 1950²⁴ (Generalna skupščina Združenih narodov 1950), igrala pomembno vlogo pri pooblastitvi vojaške sile (Orford 2011, 167; Evans 2008, 136). Resolucija določa, da v primeru, če VS OZN zaradi pomanjkanja soglasja stalnih članic ni zmožen izvajati svoje primarne odgovornosti ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, ta odgovornost pripada GS OZN. V takem primeru lahko GS OZN primer prouči ter poda ustrezna priporočila državam članicam glede vzpostavitve kolektivnih ukrepov, vključujoč uporabo oborožene sile, kadar bi bilo to potrebno, da se ohranita ali obnovita mednarodni mir in varnost (Generalna skupščina Združenih narodov 1950). Četudi bi bila odločitev podprta s strani velike večine držav članic ter s tem legitimna, bi bilo dejanje še vedno vprašljivo, saj GS OZN ni neposredno pristojna za sprejemanje odločitev, ki se nanašajo na varnostna vprašanja (Evans 2008, 136).

ICISS, nekdanji generalni sekretar OZN Annan in Visoki panel menijo, da VS OZN predstavlja najprimernejši organ za obravnavo vprašanj glede vojaške intervencije z namenom zaščititi človeška življenja. VS OZN mora tako sprejemati težke odločitve glede specifičnih primerov, ki lahko posežejo v državno suverenost. Strinjajo se, da ima VS OZN primarno nalogo odločanja o uporabi učinkovitih sredstev, vključno z vojaškimi sredstvi, da bi zaščitili populacije v nevarnosti (ICISS 2001, 49; High Level Panel 2004, 61; Generalna skupščina Združenih narodov 2005a, 33).

---

²⁴ Resolucija Združeni za mir – *Resolution United for Peace*. A/RES/5/377, sprejeta 3. novembra 1950.

4.2 Kriteriji legitimne uporabe sile

Izhodiščno načelo koncepta odgovornosti zaščititi je načelo neintervencije. Ohranjanje mednarodnega miru in varnosti je odvisno od suverenih, odgovornih ter medsebojno odvisnih držav. Načelo nevmešavanja v notranje zadeve drugih držav ne štiti le njih in njihovih vlad, temveč tudi samo prebivalstvo, saj vojaške intervencije lahko destabilizirajo državni sistem in posledično spodbudijo etnične ali civilne spore (ICISS 2001, 31–2).

Vendar pa obstajajo izjemne okoliščine, ko je v interesu vseh držav, da se odzovejo, predvsem v primeru, kadar se državni sistem popolnoma zlomi in prebivalstvu grozijo genocid, etnično čiščenje oz. množični poboji. Iz tega sledi, da lahko obstajajo omejene izjeme od načela nevmešavanja, predvsem, kadar gre za nasilje, ki šokira človeško zavest in/ali predstavlja jasno in dejansko grožnjo mednarodni varnosti, kar zahteva prisilno vojaško intervencijo. Glede na široko načelno mednarodno soglasje o potrebi ukrepati v izjemnih primerih, je treba natančno določiti, katere so izjemne okoliščine, ki opravičujejo vojaško posredovanje, da bi s tem povečali možnost za soglasje v vsakem posameznem primeru.

Kdaj naj se torej mednarodna skupnost odloči za intervencijo (ICISS 2001, 31–2)? ICISS in Visoki panel sta v svojih poročilih izpostavila številne smernice oz. kriterije, ki naj bi prispevali k odločanju o legitimni uporabi sile.

4.2.1 Kriteriji, kot jih opredeljuje Mednarodna komisija za vprašanje intervencije in državne suverenosti

Stališče ICISS, kot izraženo v poročilu (ICISS 2001), je, da je izjeme od načela neintervencije treba omejiti. Vojaško posredovanje z namenom zaščite človeških življenj je treba obravnavati kot izjemen in izreden ukrep, ki ga je možno uporabiti le, če obstaja grožnja resne in nepopravljive škode določenemu prebivalstvu. V ta namen je ICISS izpostavil šest kriterijev, ki morajo biti doseženi, da se lahko mednarodna skupnost v skrajnem primeru posluži uporabe sile. Prava avtoriteta²⁵ in pravični razlog predstavljata glavna kriterija, ki jima sledijo štiri dodatni previdnostni kriteriji, ki so pravi namen, zadnje sredstvo, sorazmernost uporabe sredstev in razumno pričakovanje (ICISS 2001, 32).

---

²⁵ Kriterij avtoritete se nanaša na pristojnosti VS OZN in GS OZN v okviru UL OZN. V magistrskem delu uporabljam izraz pristojnost, ko obravnavam UL OZN in pristojnosti, ki jih podeljuje, ter izraz avtoriteta, ko obravnavam kriterije legitimne uporabe sile.

Kriterij pravičnega razloga je izpolnjen, če gre za preprečevanje ali ustavljanje množičnega pobijanja, ki že poteka ali je to pričakovano, kar je posledica naklepnih dejanj države; oz. etničnega čiščenja širših razsežnosti, ki že poteka ali je to pričakovano, po obliki pa gre za ubijanje, posiljevanje ali dejanje terorja (ICISS 2001, 32; Sancin 2010, 92). V obeh omenjenih primerih mora biti evidentna množična izguba človeških življenj, da bi lahko upravičili intervencijo, ICISS sicer ni opredelil merila množičnosti. Izpostavil pa je, da je lahko vojaška akcija zakonita in legitimna kot preventivni ukrep, če obstajajo jasni dokazi o dejanskem ali predvidenem množičnem pobijanju (ICISS 2001, 33).

Odločitev o prisilni vojaški intervenciji pa lahko sprejme le prava avtoriteta, kot je že bilo predstavljeno na začetku poglavja. ICISS je kot primarno, vendar pa ne edino institucijo za odobritev sile izpostavil VS OZN, ki ima na podlagi VII. in VII. poglavja UL OZN primarno odgovornost za zaščito mednarodnega miru in varnosti. GS OZN pa ima na podlagi 10. člena UL OZN splošno odgovornost za vse zadeve znotraj OZN. 11. člen UL OZN pa ji omogoča dajati predloge VS OZN glede zaščite in ohranjanja mednarodnega miru in varnosti (ICISS 2001, 47–8).

Prvi previdnostni kriterij zadeva pravi namen, ki mora biti ustavljanje ali preprečevanje človeškega trpljenja. Strmoglavljenje režima kot v primeru Libije (glej 5. poglavje) sicer ni legitimni cilj, vendar je lahko, če onemogoči režimu, da škoduje svojemu prebivalstvu, ključnega pomena za izpolnitev mandata. Eden izmed načinov za zagotovitev 'pravega namena' je obvezno kolektivno vojaško posredovanje in s tem izključitev enostranskih akcij (ICISS 2001, 36; Sancin 2010, 93).

Kriterij skrajnega sredstva zahteva, da so bila pred samo izvedbo vojaške intervencije izčrpana vsa nevojaška in diplomatska sredstva za mirno reševanje sporov. Merilo tako razkriva odnos med dvema elementoma koncepta odgovornosti zaščititi, namreč med odgovornostjo preprečiti in odgovornostjo ukrepati. Komisija je poleg tega poudarila, da vojaško posredovanje pomeni zadnje sredstvo in skrajni ukrep. V primeru, da gre za konflikt med državo in uporniško manjšino, se mora zadevne strani prepričati v pogajanje. Prekinitev ognja, napotitev mednarodnih mirovnih sil in opazovalcev predstavlja boljšo izbiro kot pa prisilno vojaško ukrepanje (ICISS 2001, 37; Sancin 2010, 93).

Sorazmernost uporabe sredstev zahteva, da je obseg, trajanje in intenzivnost načrtovanega vojaškega posredovanja na najnižji možni stopnji, ki še omogoča dosego humanitarnega cilja. Uporabljena sredstva morajo biti omejena in sorazmerna s prvotno grožnjo. ICISS je tudi poudaril,

da morajo biti v teh situacijah vsa pravila mednarodnega humanitarnega prava strogo upoštevana. Vojaško posredovanje namreč vključuje vojaško akcijo, ki je ozko osredotočena na specifično določen cilj, kar pomeni, da morajo biti uporabljeni še višji standardi (ICISS 2001, 37).

Kriterij razumnega pričakovanja pomeni, da je vojaška akcija upravičena le, če obstaja razumna možnost za ustavitev ali preprečitev prvotne grožnje ali trpljenja, ki je razlog za samo posredovanje. V primeru, da zaščite ne bi bilo mogoče doseči oz. bi sama intervencija sprožila še večji konflikt, pa ta ni upravičena. ICISS je izpostavil tudi vprašanje dvojnih meril. Namreč uporaba tega previdnostnega načela bi po vsej verjetnosti izključila vojaško akcijo proti eni izmed stalnih članic VS OZN, čeprav bi bili ostali pogoji za posredovanje izpolnjeni. Težko si je predstavljati, da bi se izognili večjemu konfliktu oz. bi bil prvotni cilj dosežen, če bi tak ukrep uporabili proti njim ali drugim večjim silam. Kljub temu da intervencije ni možno uporabiti v vsakem primeru, kjer bi bilo to upravičeno, to še ne pomeni, da je njena uporaba v praksi postala irelevantna (ICISS 2001, 37).

4.2.2 Kriteriji, kot jih opredeljuje Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe

V poročilu Varnejši svet: naša skupna odgovornost (High Level Panel 2004) je Visoki panel predstavil pet kriterijev legitimnosti za uporabo sile, ki so sledeči: stopnja ogroženosti, pravi namen, skrajno sredstvo, sorazmernost uporabe sredstev in ravnotežje posledic. Ti kriteriji naj bi povečali možnost doseganja soglasja znotraj VS OZN glede primernosti uporabe prisilnih ukrepov, vključno z uporabo vojaške sile, ter povečali mednarodno podporo za odločitve VS OZN in s tem zmanjšali možnost unilateralnih akcij posameznih držav (High Level Panel 2004, 67). Visoki panel se je zgledoval po predlogih ICISS, kar se odraža v skoraj identičnih kriterijih za uporabo sile.

Stopnja ogroženosti se nanaša na vprašanje, ali je ogroženost evidentna in resna ter ali je s tem upravičena uporaba vojaške sile. Glede notranjih konfliktov pa je zahtevana dejanska ali neizbežna grožnja genocida, etničnega čiščenja ali drugih resnih kršitev mednarodnega humanitarnega prava (High Level Panel 2004, 67). Merilo 'ogroženosti' mora biti postavljeno visoko in natančno, saj je treba vojaško intervencijo za zaščito človeških življenj obravnavati kot sprejemljivo le v najbolj izjemnih okoliščinah (Evans 2008, 142).

Predmet drugega kriterija je vprašanje, ali je evidentno, da je glavni namen predlagane vojaške intervencije ustavitev ali preprečitev konkretne ogroženosti oz. nevarnosti, ali pa so v ozadju intervencije še drugi nameni ali motivi (High Level Panel 2004, 67). Ključni namen intervencije ne glede na druge interese sodelujočih držav mora biti ali ustavitev ali preprečitev človeškega trpljenja. Pomembno za izpolnjevanje tega kriterija pa je tudi, kolikšna je podpora prebivalstva, za zaščito katerega je intervencija izvajana, saj se le na ta način doseže upoštevanje in podpora samega koncepta in ukrepov povezanih z njegovim izvajanjem (Evans 2008, 143).

Kriterij skrajnega sredstva zadeva vprašanje, ali so bila vsa nevojaška sredstva za preprečitev oz. ustavitev grožnje raziskana in ali obstaja utemeljeni razlog za predpostavko, da drugi ukrepi ne bodo zadoščali (High Level Panel 2004, 67). Kriterij ne predpostavlja, da morajo biti vsa nevojaška sredstva, od diplomatskega prepričevanja do groženj s postopki Mednarodnega kazenskega sodišča, uporabljena in izrecno pokazati neuspeh, da se lahko preide na skrajni ukrep, torej uporabo vojaške sile. Predpostavlja pa, da morajo biti sredstva, ki jih ima na razpolago VS OZN, raziskana in da morajo obstajati razumni razlogi za prepričanost, da drugi ukrepi ne bodo preprečili ali zaustavili grožnje. Po drugi strani pa praksa kaže, da določeni primeri²⁶ tudi časovno ne dopuščajo, da bi bile do potankosti raziskane vse možnosti in sredstva (Evans 2008, 144).

Četrty kriterij se nanaša na sorazmernost uporabljenih sredstev, torej, ali obseg, trajanje in intenzivnost predlagane vojaške intervencije predstavljajo minimum, ki je potreben za dosego cilja (High Level Panel 2004, 67). Uporabljena sredstva morajo tako biti sorazmerna in skladna z obsegom prvotne grožnje. Učinek, ki bi ga določena vojaška intervencija imela na politični sistem zadevne države, mora biti omejen, torej v skladu s tem, kar je nujno potrebno za izpolnitev mandata intervencije (Evans 2008, 144–5).

Sorazmernost posledic zadeva vprašanje, ali obstaja realna možnost, da bo vojaška intervencija uspešna pri doseganju zadanega cilja, ter ali je verjetno, da posledice ukrepanja ne bodo presegle posledic neukrepanja (High Level Panel 2004, 67). Zadnji kriterij legitimnosti, kot ga predlaga Visoki panel, je tudi najbolj kritičen, predvsem zaradi njegove uporabnosti v praksi. Prisilna vojaška intervencija je upravičena le, če obstaja razumna možnost za uspeh, ki je zaustavitev ali odvrnitev grožnje in trpljenja, kar je na prvem mestu sprožilo samo intervencijo. Ta pa ni

---

²⁶ Glej primer Libije, 5. poglavje.

upravičena, če dejanske zaščite ni mogoče doseči ali če posledice intervencije presegajo posledice neukrepanja. Zlasti vojaška intervencija za omejeno zaščito človekovih pravic ni upravičena, če lahko v procesu sproži večji konflikt. Iz tega sledi, da ogroženega prebivalstva ni mogoče vedno zaščititi, razen za nesprejemljivo ceno, denimo večje regionalne destabilizacije. V takih primerih kljub moreči realnosti vojaška intervencija ni upravičena. Vendar pa to ne pomeni, da koncept odgovornosti zaščititi ni relevanten, ampak je treba tak specifičen primer obravnavati drugače, brez prisilnega vojaškega posredovanja (Evans 2008, 145–6).

***

Na podlagi poročil ICISS in Visokega panela lahko torej govorimo o šestih glavnih kriterijih legitimnosti, ki služijo pri ugotavljanju razmer in odločanju o uporabi ustreznih ukrepov. Kot že omenjeno, mednarodna skupnost kriterijev v obliki izrecnega seznama ni uradno sprejela. Kljub temu pa Pattison (2014) argumentira, da kriteriji že obstajajo, to so namreč neformalna pravila glede morebitne 'aktivacije' koncepta odgovornosti zaščititi (Pattison 2014, 28–9). Vse omenjene kriterije lahko zasledimo v besedilu 138. in 139. odstavka Sklepnega dokumenta. Države so se v 139. odstavku zavezale k pripravljenosti sprejeti pravočasne in odločne kolektivne ukrepe prek VS OZN, kar nakazuje na prvi kriterij – avtoriteto oz. pristojnost. Le VS OZN lahko odobri tako diplomatske ukrepe kot tudi ukrepe, ki vključujejo silo. Ukrepe pa lahko odobri le v primeru, da je izpolnjen drugi kriterij – pravični razlog oz. stopnja ogroženosti, ki se v tem primeru nanaša na nezmožnost države zaščititi svoje prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b; Pattison 2014, 28–9).

V okviru kriterija pravega namena so pooblaščen²⁷ za izvajanje ukrepov zavezani k delovanju v skladu z mandatom, ki jim ga podeli avtoriteta (v tem primeru VS OZN). V besedilu zadevnih odstavkov Sklepnega dokumenta se to nanaša na delovanje držav v skladu z UL OZN in mednarodnim pravom. Ukrepi, ki vključujejo silo, pa se lahko uporabijo le kot zadnje oz. skrajno sredstvo, torej če miroljubna sredstva ne bi zadostovala in državne oblasti očitno niso zaščitile svojega prebivalstva. Zadnja dva kriterija nista izrecno zapisana v omenjenih odstavkih Sklepnega

---

²⁷ Države, ki sodelujejo pri intervenciji in so v ta namen zaprosile za odobritev VS OZN.

dokumenta, lahko pa ju zasledimo v samem duhu besedila. Države članice OZN so se namreč zavezale k delovanju v skladu z mednarodnim pravom in kriterij sorazmernosti uporabe sile je že vključen v mednarodno humanitarno pravo. Poleg tega je razumno pričakovanje oz. ravnotežje posledic v primeru uporabe sile eden izmed ključnih principov mednarodnega prava, ki se nanaša tudi na koncept odgovornosti zaščititi (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b; Pattison 2014, 28–9).

Ti kriteriji imajo navidezni pravni status. Nekateri so pravno zavezujoči, predvsem avtoriteta oz. pristojnost, sorazmernost uporabe sile ter ravnotežje posledic. Drugi pa imajo bolj dvomljiv pravni značaj, ki je odvisen od tega, ali države Sklepni dokument OZN sprejemajo kot pravno zavezujoč. Ne glede na to, pa narekujejo splošno pričakovane standarde obnašanja ter so vsesplošno sprejeti in podprti. Kljub temu da obstaja široko soglasje o teh šestih kriterijih pri odločanju o uporabi sile, je interpretacija nekaterih še vedno vprašljiva. To se predvsem nanaša na kriterija sorazmernosti in zadnjega sredstva (Pattison 2014, 29–30).

Sklenemo lahko, da so dejavniki legitimnosti splošno sprejeti v mednarodni skupnosti, saj so države članice OZN sprejele besedilo 138. in 139. odstavka Sklepnega dokumenta. Iz tega sledi, da omenjeni dejavniki vplivajo na percepcijo legitimnosti koncepta odgovornosti. Sprejeti so bili v državah članicah in v okviru OZN, ki predstavlja glavnega aplikatorja legitimnosti. Poleg tega, kot že omenjeno, so določeni kriteriji del mednarodnega prava, kar samo po sebi narekuje standarde delovanja držav ter njihovih pravic in obveznosti v mednarodni skupnosti. Še vedno pa ostaja vprašanje, kateri dejavniki prevesijo tehtnico in ključno vplivajo na percepcijo legitimnosti koncepta. V naslednjem poglavju se bom osredotočila na analizo razmer v Libiji in Siriji, na to, kateri ukrepi so bili ob tem sprejeti, ter na podlagi katerih dejavnikov so se države odločile ukrepati.

5 UPORABA KONCEPTA ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI V PRAKSI

5.1 Krizni žarišči

5.1.1 Libija

Kriza v Libiji je v začetnih mesecih leta 2011 izbruhnila nenadoma in nepričakovano. Nastala je kot posledica političnih prevratov v okviru arabske pomladi, ki so se razširili iz Tunizije in Egipta v začetku 2011. Še vedno ostaja nejasno, ali so protesti v januarju res potekali popolnoma mirno in ali so se sile polkovnika Gadafija res odzvale z vsesplošnim nasiljem, vključno z bombardiranjem civilnih protestnikov (Bellamy in Williams 2011, 838; Dembinski in Reinold 2011, 6; United Nations OHCHR 2011). Nesporne pa ostajajo neposredne grožnje libijske vlade civilnemu prebivalstvu in upornikom, saj je Gadafi izjavil, da je treba sprejeti ukrepe, ki bi počistili državo 'teh ščurkov', ter dodal, da bodo vsi Libijci, ki bodo dvignili orožje zoper Libijo, usmrčeni (ABC News 2011; Bellamy in Williams 2011, 838; Zifcak 2012, 60).

Visoka komisarka za človekove pravice Navy Pillay je v izjavi 25. februarja 2011 na zasedanju Sveta za človekove pravice (United Nations OHCHR 2011) sporočila, da se v Libiji dogajajo stalne in grobe kršitve mednarodnega prava, ter pozvala libijske oblasti in celotno mednarodno skupnost k skupni odgovornosti zaščititi ogroženo prebivalstvo (prav tam). Prav tako je Svet za človekove pravice v resoluciji S-15/1²⁸ izrazil globoko zaskrbljenost zaradi razmer v Libiji ter ostro obsodil hude in sistematične kršitve človekovih pravic, vključno z vsesplošnimi oboroženimi napadi na civiliste, samovoljnimi poboji ter mučenjem protestnikov (Human Rights Council 2011a). V resoluciji se je tudi odločil vzpostaviti neodvisno Mednarodno preiskovalno komisijo Sveta za človekove pravice za ugotavljanje dejstev v Libiji (Preiskovalna komisija za Libijo), da razišče vse domnevne kršitve mednarodnega prava človekovih pravic v Libiji (prav tam).

Preiskovalna komisija za Libijo je ugotovila, da so libijske vojaške sile brez diskriminacije streljale na protestnike in druge navzoče. Poročila iz bolnišnic²⁹ navajajo k sklepu, da je bila večina žrtev ustreljenih brez kakršnih koli sodnih postopkov, pretežno v glavo ali prsi, kar kaže na usmrtitve. Poleg tega je bil onemogočen dostop reševalnim vozilom, tako da so mrtvi in ranjeni (ob)ležali na ulicah. Po pričevanjih naj bi poboje izvajali tudi tuji borci, ki so bili pripeljani v državo in

---

²⁸ Svet za človekove pravice. 2011. Resolucija S-15/1 – *Resolution S-15/1*, sprejeta 25. februarja 2011.

²⁹ Svet za človekove pravice. 2012. Poročilo Mednarodne preiskovalne komisije za Libijo – *Report of the International Commission of Inquiry on Libya*. A/HRC/19/68, 8. marec 2012.

oboroženi s strani libijske vlade, da bi pomagali zatreti proteste. Preiskovalna komisija za Libijo je zaključila, da so Gadafijeve sile izvedle zločine proti človečnosti in vojne zločine. Zločini, med drugim umori, prisilna izginotja in mučenje, so bili storjeni v okviru velikega in sistematičnega napada zoper civilno prebivalstvo. Poleg tega je Preiskovalna komisija za Libijo ugotovila, da so tudi opozicijske sile storile več hujših mednarodnih zločinov, vključno z vojnimi zločini in kršitvami mednarodnega prava človekovih pravic (Human Rights Council 2012a).

Odziv na izredno težaven položaj v Libiji je prišel 26. februarja 2011, ko je VS OZN soglasno sprejel resolucijo 1970,³⁰ v kateri je libijske oblasti opomnil na odgovornost zaščititi lastno prebivalstvo, pozval k prenehanju izvajanja nasilja nad civilnim prebivalstvom ter k sodelovanju z mednarodno skupnostjo. Poleg tega je izrazil obžalovanje in zaskrbljenost glede libijske vlade ter njenih hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, vključno z zatiranjem miroljubnih protestov in poboji civilistov. VS OZN je tako v okviru VII. poglavja UL OZN in 41. člena UL OZN sprejel več ukrepov, med drugim embargo na orožje, prepoved potovanja in zamrznitev finančnih sredstev (Varnostni svet Združenih narodov 2011a).

S slabšanjem razmer v Libiji, nesodelovanjem libijskih oblasti z mednarodno skupnostjo ter neupoštevanjem zahtev vključenih v resolucijo 1970 je mednarodna skupnost prišla do zaključka, da diplomatski ukrepi Gadafijevim silam ne bodo preprečili možnih množičnih pobojev v Libiji (Bellamy in Williams 2011, 840; Zifcak 2012, 63). Kot odgovor na obsežne civilne žrtve in stopnjevanje nasilja je VS OZN marca 2011 sprejel resolucijo 1973.³¹ Ponovno je izpostavil, da imajo libijske oblasti odgovornost zaščititi lastno prebivalstvo ter poudaril, da stranke v oboroženih spopadih nosijo primarno odgovornost, da sprejmejo vse potrebne ukrepe za zaščito civilistov (Varnostni svet Združenih narodov 2011b). Poleg tega je zahteval takojšno vzpostavitev premirja ter poudaril, da je treba okrepiti politična prizadevanja za rešitev krize. VS OZN je z resolucijo 1973 pooblastil države članice OZN, da sprejmejo vse ukrepe, ki bi bili potrebni za zaščito civilnega prebivalstva. Poleg tega je vzpostavil prepoved letov v libijskem zračnem prostoru z namenom zaščite civilnega prebivalstva, ki jim grozi napad v Libiji (prav tam).

---

³⁰ OZN. Varnostni svet OZN. Resolucija 1970 – *Resolution 1970*. S/RES/1970, sprejeta 26. februarja 2011.

³¹ OZN. 2011. Varnostni svet OZN. Resolucija 1973 – *Resolution 1973*. S/RES/1973, sprejeta 17. marca 2011. Sprejeta z desetimi glasovi za in petimi vzdržanimi (Brazilija, Kitajska, Nemčija, Indija in Rusija).

Izvajanje mandata resolucije 1973 je prevzel NATO, ki je 24. marca 2011 začel z intervencijo. Zračna kampanja se je sprva osredotočala na onesposobitev libijske zračne obrambe ter uničenje težkega orožja v neposredni bližini civilno poseljenih območij. Kasneje pa je NATO razširil obseg tarč ter napadel vitalne institucije režima. Meja med zaščito civilistov ter prizadevanjem za spremembo režima je postajala vedno bolj zabrisana, kar je sprožilo kritična vprašanja glede namena strank, vključenih v intervencijo, ter sorazmernosti uporabe sile (Bellamy in Williams 2011, 844–5; Dembinski in Reinold 2011, 7–8).

5.1.2 Sirija

V obdobju neposredno po intervenciji v Libiji so se enaka vprašanja in dileme pojavile in zajele Sirijo. Prav tako kot v Libiji je krizo v Siriji povzročila arabska pomlad. Marca 2011 so protestniki na javnih demonstracijah zahtevali konec skoraj petdesetletne vladavine stranke Baas, kot tudi odstop sirskega predsednika Bašarja al Asada (Murray in McKay 2014, 14). Kar se je začelo kot miren protest zoper sirske vlado in njene kršitve človekovih pravic, je kmalu ušlo izpod nadzora. Predsednik al Asad je aprila 2011, mesec po začetku protestov, začel silovit napad na protestnike, kar je državo pahnilo v pravo državljansko vojno (Zifcak 2012, 75; Thakur 2014, 39; Tocci 2014, 4).

Preiskovalna komisija za Sirijo,³² ki jo je vzpostavil Svet za človekove pravice, je ugotovila, da so bile s strani sirske vojaške in varnostne sil storjene razširjene in sistematične kršitve človekovih pravic (Human Rights Council 2011b). Ugotovila je, da je sirska vlada odgovorna za kršitve mednarodnega prava, vključno z zločini proti človečnosti in vojnimi zločini, ki so jih izvedle vladne vojaške in varnostne sile (prav tam). Dokazi, ki jih je zbrala Preiskovalna komisija za Sirijo, nakazujejo, da so bile hude kršitve človekovih pravic izvedene v skladu s politiko države ter da so ukazi izvirali iz direktiv, ki so bile izdane na najvišji ravni oboroženih sil in vlade. Dejstvo, da je bila večina zločinov proti človečnosti izvedenih sistematično in v kompleksnih operacijah, ki vključujejo celotni varnostni aparat, potrjuje prejšnjo navedbo. Poleg tega je Preiskovalna komisija za Sirijo ugotovila, da so tudi opozicijske sile odgovorne za številne kršitve mednarodnega prava človekovih pravic (Human Rights Council 2012b).

---

³² Mednarodna preiskovalna komisija Sveta za človekove pravice za ugotavljanje dejstev v Siriji. Vzpostavljena z Resolucijo Sveta za človekove pravice S/16/1, sprejeta 29. aprila 2011.

Visoka komisarka za človekove pravice je v izjavi³³ na zasedanju GS OZN (Council on Foreign Relations 2012) opomnila države članice, da imajo kot del mednarodne skupnosti odgovornost zaščititi civilno prebivalstvo v Siriji. Opozorila je, da je neukrepanje VS OZN nedopustno, saj razmere v Siriji predstavljajo grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Množični poboji civilistov, mučenje ter druge hude kršitve človekovih pravic predstavljajo zločine proti človečnosti in VS OZN ima moralno odgovornost ukrepati v teh primerih (prav tam). Prav tako je GS OZN v resoluciji A/RES/66/176³⁴ pozvala sirske oblasti naj nemudoma prenehajo s kršitvami človekovih pravic in zaščitijo svoje prebivalstvo. Nadaljnje je poudarila potrebo po celotnem izpolnjevanju obveznosti v skladu z mednarodnim pravom človekovih pravic ter zahtevala takojšno ustavitev nasilja (Generalna skupščina ZN 2012).

Hiter in učinkovit odziv na krizne razmere v Siriji je bil onemogočen zaradi blokade znotraj VS OZN, saj sta Rusija in Kitajska podali veto na tri osnutke resolucij – S/2011/612, S/2012/77 in S/2012/538 (Varnostni svet ZN 2011c; Varnostni svet ZN 2012a; Varnostni svet ZN 2012b). Nesprejete resolucije so poudarjale primarno odgovornost sirske vlade, da zaščiti civilno prebivalstvo. Poleg tega so vsebovale obsodbo sistematičnega izvajanja nasilja nad civilisti ter zahtevo po prekinitvi nasilja, možnosti dostopa do humanitarne pomoči in sodelovanju sirske oblasti z mednarodno skupnostjo (prav tam).

Kljub slabšanju razmer v Siriji in stalnim pozivom k ukrepanju mednarodne skupnosti je VS OZN šele aprila 2012 soglasno sprejel resolucijo 2042.³⁵ Sirske oblasti in oborožene skupine je obsodil razširjenih kršitev človekovih pravic ter izrazil obžalovanje glede množičnih civilnih žrtev (Varnostni svet ZN 2012c). Z resolucijo je tudi odobril vzpostavitev skupine neoboroženih vojaških opazovalcev, ki naj bi se povezali s strankami v konfliktu ter poročali o sprejetih postopkih za prenehanje oboroženega nasilja. Pomemben dodatek k resoluciji pa predstavlja aneks, ki vključuje predlog skupnega posebnega odposlanca Združenih narodov in Arabske lige Kofija Annana. Predlog je vključeval zavezo k sodelovanju sirske vlade s posebnim odposlancem, prekinitvi nasilja ter zahtevo po zagotavljanju svobode gibanja novinarjev in svobode združevanja in zbiranja (prav tam). Z resolucijo 2043³⁶ je VS OZN ustanovil Misijo nadzora ZN v Siriji (United

---

³³ Izjava visoke komisarke za človekove pravice Navi Pillay, 13. februar 2012.

³⁴ OZN. Generalna skupščina OZN. 2011. Resolucija A/RES/66/176 – *Resolution A/RES/66/176*. Sprejeta 19. decembra 2011.

³⁵ OZN. Varnostni svet OZN. 2012. Resolucija 2042 – *Resolution 2042*. S/RES/2042, sprejeta 14. aprila 2012.

³⁶ OZN. Varnostni svet OZN. 2012. Resolucija 2043 – *Resolution 2043*. S/RES/2043, sprejeta 21. aprila 2012.

Nations Supervision Mission in Syria – UNSMIS), katere mandat je vključeval nadzor nad izvajanjem sprejetih postopkov za prekinitev oboroženega nasilja ter podporo pri izvajanju predloga posebnega odposlanca, ki je bil zajet v resoluciji 2042 (Varnostni svet ZN 2012č).

Kriza v Siriji je dosegla vrhunec 21. avgusta 2013, ko se je v predmestju Damaska zgodil napad s kemičnim orožjem. Velike količine sarina so bile uporabljene v napadu na civilno poseljena območja, kar je povzročilo množične žrtve. Dokazi nakazujejo, da so napad izvedle sirske oblasti, predvsem zaradi velike količine uporabljenega kemičnega agenta ter sistematičnosti napada (Human Rights Council 2014). GS OZN je sprejela resolucijo A/C.3/68/L.42,³⁷ v kateri je obsodila grobe in sistematične kršitve človekovih pravic, pozvala sirijske oblasti k zaščiti lastnega prebivalstva ter opomnila VS OZN, da nosi primarno odgovornost zaščiti mednarodni mir in varnost. Poleg tega je pozvala VS OZN k sprejetju ukrepov za preprečitev nadaljnjih grobih kršitev mednarodnega humanitarnega prava v Siriji (Generalna skupščina 2013).

Na napad s kemičnim orožjem se je odzval tudi VS OZN z resolucijo 2118,³⁸ v kateri je obsodil napad v Damasku, ki je povzročil številne žrtve (Varnostni svet 2013). Potrdil je, da uporaba kemičnega orožja predstavlja hudo kršitev mednarodnega prava ter resno grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Z resolucijo je tudi avtoriziral uničenje sirskega vladnega programa za proizvodnjo kemičnega orožja (prav tam).

Vendar pa s strani mednarodne skupnosti sprejeti ukrepi niso preprečili oz. ustavili vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti v Siriji. Mednarodna skupnost ni bila zmožna pravočasno in odločno ukrepati v okviru koncepta odgovornosti zaščiti.

---

³⁷ Generalna skupščina OZN. Tretji komite. 2013. Resolucija A/C.3/68/L.42, sprejeta 19. novembra 2013.

³⁸ OZN. Varnostni svet OZN. 2013. Resolucija 2118 – *Resolution 2118*. S/RES/2118, sprejeta 27. septembra 2013.

5.2 Analiza uporabe koncepta odgovornosti zaščititi

5.2.1 Primer Libije

Potrjeni vojni zločini in zločini proti človečnosti ter Gadafijeve jasne grožnje glede 'uničenja ščurkov' so predstavljali pravični razlog za ukrepanje mednarodne skupnosti. Ta je uvidela, da libijskemu prebivalstvu grozi neposredna grožnja, katere izvajalka je libijska vlada sama. Začetne diplomatske ukrepe, vključene v resolucijo 1970, embargo na orožje in prepoved potovanja je vzpostavil VS OZN z namenom razrešitve konflikta na miroljuben način. Vendar pa Gadafijev režim ni prenehal z izvajanjem nasilja, kar je bil jasen dokaz mednarodni skupnosti, da diplomatski ukrepi ne bodo preprečili nadaljnjih zločinov proti človečnosti. Z resolucijo 1973 je VS OZN avtorizirala uporabo vseh možnih sredstev za zaščito civilistov, kar je predstavljalo zadnje sredstvo za razrešitev konflikta.

Mednarodna skupnost se je tako strinjala, da so potrebni prisilni ukrepi za preprečevanje nadaljevanja nasilja ter zaščite civilistov. Dva meseca po začetku konflikta, 24. marca 2011, je NATO začel posredovanje v Libiji. Podeljen mandat, vključen v resolucijo 1973, je avtoriziral uveljavitev embarga na orožje, izvrševanje prepovedi letov, da bi preprečili zračne napade na civilne cilje, ter izvajanje zračnih in pomorskih vojaških napadov proti vojaškim silam, ki sodelujejo v napadih na libijske civiliste in civilno poseljena območja (Varnostni svet Združenih narodov 2011b; NATO 2015). Posredovanje je bilo zaključeno 31. oktobra 2011 z uničenjem Gadafijevega režima (NATO 2015).

Cilj intervencije je bil dosežen, saj so zahodne sile pod vodstvom Nata preprečile in zaustavile napade na civiliste. Vendar pa je sama intervencija sprožila številna vprašanja. Velike zahodne sile so prekoračile podeljen mandat, ki se je osredotočal na zaščito civilistov, ter zahtevale in dosegle popolno uničenje Gadafijevega režima (Evans 2014, 20; Thakur 2014, 38). Predvsem Rusija in Kitajska sta nasprotovali širši interpretaciji mandata, vključenega v resolucijo 1973. Zahtevali sta, da posredovanje Nata dosledno sledi mandatu ter da vsaka deviacija pomeni kršitev kriterija sorazmerne uporabe sile. Trdili sta, da je prekoračitev mandata in posledično uničenje Gadafijevega režima povzročilo dodatne civilne žrtve, kar je nesprejemljivo (Bellamy in Williams 2011, 845–6; Zifcak 2012, 66). Na drugi strani pa so glavne izvajalke intervencije – Združene države Amerike (ZDA), Francija in Velika Britanija trdile, da zaščita civilistov ter zaustavitev

nasilja ne bi bili možni brez uničenja omenjenega režima (Zifcak 2012, 67; Glanville 2014, 46; Thakur 2014, 40).

Kritike na račun intervencije so se nanašale predvsem na vprašanje pravega namena in sorazmerne uporabe sile. Na podlagi poročila ICISS (ICISS 2001) je kriteriju pravega namena zadoščeno, če je intervencija izvajana na kolektivni ravni, s podporo zadevnega prebivalstva ter regionalne podpore. Posredovanje v Libiji pod okriljem Nata je bilo multilateralno, libijsko prebivalstvo je intervencijo podpiralo ter regionalne organizacije, kot so Svet za sodelovanje v Zalivu (*Gulf Cooperation Council*) in Arabska liga (*League of Arab States*), so izrazile podporo (Norooz 2015, 29–30). Uporaba sile je bila po mnenju avtorjev (Meyer 2012; Evans 2014; Norooz 2015) sorazmerna, saj ni dokazov, da bi bili obseg, trajanje ali intenzivnost pretirani glede na zadan cilj, torej za zaščito civilistov in preprečitev nadaljnjih hudih kršitev človekovih pravic (prav tam).

Posredovanje v Libiji tako predstavlja uspešno uporabo koncepta odgovornosti zaščititi, predvsem zaradi upoštevanja kriterijev legitimnosti, kratkega časovnega okvirja ter uspešne vojaške akcije, ki je uspela zaščititi libijske civiliste pred nadaljnjimi hudimi kršitvami človekovih pravic. S tem je tudi podelila legitimnost in ustreznost uporabe sile v izrednih razmerah (Bellamy in Williams 2011, 825; Dembinski in Reinold 2011, 2; Zifcak 2012, 72).

5.2.2 Primer Sirije

Mednarodna skupnost pod okriljem VS OZN se v primeru Sirije ni mogla zediniti glede interventnih ukrepov, ki bi lahko zajezili prelivanje krvi. Dokazani vojni zločini in zločini proti človečnosti so namreč podali pravičen razlog za ukrepanje (Zifcak 2012, 74). Evans (2014, 19) meni, da je bila priložnost za prekinitev kroga nasilja izgubljena z neuspehom VS OZN, da bi obsodil ravnanje Asadovega režima oz. sprejel odločnejše ukrepe, ko se je izkazalo, da so se nad civilnim prebivalstvom izvajali zločini proti človečnosti. Zaradi neukrepanja mednarodne skupnosti je režim dobil občutek nedotakljivosti in nekaznovanosti, kar je botrovalo nadaljnjim zločinom proti človečnosti. Kar bi bilo potrebno sredi leta 2011, bi bila obsodilna izjava, ki bi bila dopolnjena z vrsto diplomatskih ukrepov, kot so bili na začetku uporabljeni v primeru Libije, kar bi zagotovo predstavljalo razlog za premor v izvajanju nasilja Asadovega režima (prav tam).

Mednarodna skupnost se je strinjala, da je nujno treba ukrepati, vendar so se mnenja glede načina ukrepanja razhajala. Na eni strani so države (predvsem države EU z Nemčijo in Veliko Britanijo

na čelu) zagovarjale vzpostavitev ukrepov, kot so embargo na orožje in zamrznitev premoženja, brez odobritve sirskih oblasti. Na drugi strani pa sta predvsem Rusija in Kitajska zagovarjali, da bi morale ukrepe, ki bi jih vzpostavila mednarodna skupnost, predhodno odobriti sirske oblasti. S tem sta ponovno poudarili zavezanost tradicionalnim načelom nevmešavanja in državne suverenosti.

Kljub temu pa se je mednarodna skupnost strinjala, da prisilni ukrepi zaradi možnosti poslabšanja konflikta ne bi bili možni, saj se primer Sirije razlikuje od primera Libije. Sirija ima v regiji osrednji pomen za politično življenje in samo preživetje regije. Sile iz Palestine, Libanona in Iraka bi lahko znatno okrepile sirsko obrambo. Avtorizacija in izvedba intervencije kot v primeru Libije bi lahko imelo hude in neugodne posledice za stabilnost celotnega Bližnjega vzhoda (Zifcak 2012, 88–9; Thakur 2014, 40).

Nestrinjanje znotraj VS OZN glede vzpostavitve diplomatskih ukrepov lahko pripišemo nacionalnim interesom stalnih članic VS OZN ter posledicam intervencije v Libiji (Mohamed 2012, 225). Tako Rusija kot tudi ZDA imata v regiji nacionalne interese. Rusija zaradi povezave s samo Sirijo ter ZDA zaradi povezave z Izraelom. Poleg tega pa po mnenju Rusije in Kitajske, ki sta podali veto na začetne resolucije, vsakršni ukrepi ne bi bili primerni zaradi nedotakljivosti načela suverenosti. Dodatno sta izrazili nezmožnost potrditve resolucij zaradi vpliva intervencije v Libiji. Zahodne sile so namreč prekoračile mandat resolucije 1973, kar je skrb vzbujajoče za posledice, ki bi jih lahko imelo za Sirijo (Zifcak 2012, 77–8; Carment in Landry 2014, 53; Thakur 2014, 40–1).

Dva kriterija sta bila v primeru Sirije posebno kritična, namreč sorazmernost uporabe sile in ravnotežje posledic. Kot že omenjeno, se sorazmernost uporabe sile nanaša na minimalno uporabo sile, ki je potrebna za doseg cilja. Za razrešitev konflikta v Siriji bi bila za vsako minimalistično intervencijo, kot na primer za vzpostavitev prepovedi letov ali vzpostavitev nevtralnih območij, potrebna maksimalna vojaška moč, kar bi preseгло sorazmerno uporabo moči. Podobno je s kriterijem ravnotežja posledic, saj bi moral biti vsak vojaški poseg ogromen, da bi zagotovil mir in varnost, ter bi najverjetneje zahteval več žrtev, kot pa bi jih preprečil (Evans 2014, 23; Glanville 2014, 46).

5.3 Sklep

Koncept odgovornosti zaščititi ni samo orodje za vojaško intervencijo. Predstavlja mednarodni konsenz glede preprečevanja konfliktov, odziva nanje ter kasnejše morebitne obnove. Kljub temu pa se mora mednarodna skupnost zavedati, da je potrebna resna obravnava glede nujnosti uporabe vseh možnih sredstev za preprečitev množičnih grozodejstev (Bellamy in Williams 2012, 827; Norooz 2015, 41).

Problem leži predvsem v nesoglasjih znotraj VS OZN, kjer je še vedno možno opaziti tradicionalno napetost med vojaško intervencijo in načelom suverenosti, kar vpliva na uporabo koncepta. Na eni strani ZDA, Francija in Velika Britanija podpirajo vse stebre odgovornosti zaščititi, na drugi strani pa Rusija in Kitajska nasprotujeta implementaciji tretjega stebra (Tocci 2014, 20; Norooz 2015, 41). Vendar pa samo načelo suverenosti pomeni dvojno odgovornost, ki se kaže v spoštovanju suverenosti drugih držav ter v spoštovanju dostojanstva in temeljnih pravic ljudi v državi (ICISS 2001). Iz tega sledi, da ima vsaka suverena država odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo ter sprejeti dejstvo, da mora, kot del mednarodne skupnosti, ukrepati v skladu s suverenostjo kot odgovornostjo.

Analizirana primera Libije in Sirije sta si izredno podobna, obenem pa popolnoma drugačna. Brutalna diktatorja sta izvajala množične in sistematične nasilne napade na svoje državljane ter s tem zagrešila vrsto vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti. Na drugi strani pa so različne geopolitične okoliščine, nacionalni in regionalni interesi igrali pomembno vlogo pri ukrepanju v primeru Libije in neukrepanju v primeru Sirije (Thakur 2014, 40–1; Norooz 2015, 31). Razlike med primeroma so tudi vplivale na izpolnitev dejavnikov legitimnosti, ki morajo biti izpolnjeni za legitimizacijo posredovanja in s tem 'aktivacijo' koncepta odgovornosti zaščititi.

Kriterij prave avtoritete je v okviru uporabe koncepta odgovornosti zaščititi nesporen. Tako diplomatske kot prisilne ukrepe lahko sprejme le VS OZN, kar je tudi zajeto v 139. odstavku Sklepnega dokumenta (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b). V obeh analiziranih primerih je bil kriterij izpolnjen.

Nesporni so tudi dokazi glede zagrešenih vojnih zločinov in zločinov zoper človečnost, ki sta jih zagrešila tako Gadafijev kot tudi Asadov režim. Na podlagi poročil Preiskovalnih komisij³⁹

---

³⁹ Preiskovalna komisija za Libijo in Preiskovalna komisija za Sirijo.

(Human Rights Council 2012a; Human Rights Council 2012b) je mednarodna skupnost zahtevala odziv na povzročena grozodejstva. VS OZN je tako sprejel resolucijo 1970, ki je vzpostavila diplomatske ukrepe, ter kasneje resolucijo S/RES/1973, ki je avtorizirala uporabo vseh možnih sredstev za zaščito libijskih civilistov, saj so se ukrepi iz resolucije 1970 izkazali za neuspešne. Drugače pa je bilo v primeru Sirije, kjer je mednarodna skupnost pozivala k ukrepanju, vendar pa je VS OZN sprejel le resolucije, ki so obsodile ravnanje Asadovega režima, pozvale sirske vlado k primarni odgovornosti zaščititi ter v Sirijo napotile misijo opazovalcev (UNSMIS). Ključno je, da je v obeh primerih obstajal pravični razlog za ukrepanje mednarodne skupnosti.

Vojaško posredovanje v Libiji lahko označimo kot zadnje sredstvo, saj predhodno vzpostavljeni diplomatski ukrepi niso preprečili ali zaustavili množičnih grozodejstev. V primeru, da bi se mednarodna skupnost odločila za posredovanje v Siriji, bi bil ta kriterij izpolnjen. Države so se namreč v sklopu Sklepnega dokumenta zavezale k pripravljenosti sprejeti pravočasne in odločne kolektivne ukrepe prek VS OZN in v skladu z UL OZN, vključno s VII. poglavjem, če miroljubna sredstva ne bi zadostovala in državne oblasti očitno ne bi zaščitile svojega prebivalstva (Generalna skupščina Združenih narodov 2005b).

Sama intervencija v Libiji pa je povzročila številne kritike, saj so izvajalke intervencije prekoračile zadan mandat, vključen v resolucijo 1973. To pa je sprožilo vprašanja glede pravega namena za posredovanje. Torej, ali so države posredovale izključno zaradi zaščite človeških življenj ali zaradi lastnih interesov po spremembi režima (Dembinski in Reinold 2011, 4). Kljub temu, da je posredovanje zadostilo kriteriju pravega namena – posredovanje na kolektivni ravni, podpora prebivalstvu, regionalna podpora, je intervencija zamajala legitimnost uporabe koncepta odgovornosti zaščititi. To se je izkazalo kasneje v primeru Sirije, ko sta Rusija in Kitajska podali veto na resolucije z argumentom, da so interesi držav, ki podpirajo posredovanje (ZDA, Velika Britanija in Francija) vprašljivi⁴⁰ (Dembinski in Reinold 2011, 4; Norooz 2015, 30). Sklenemo lahko, da je bil kriterij pravega namena v primeru Libije sicer izpolnjen, vendar pa je zaradi povzročenih številnih kritik ničen. Prav tako v primeru Sirije kriterij ni bil izpolnjen predvsem zaradi nacionalnih interesov stalnih članic VS OZN v regiji.

---

⁴⁰ Rusija in Kitajska sta v morebitnem posredovanju videli interes Zahoda po spremembi režima v Siriji.

Najbolj kritična za analizo stanja ter kasnejšo vzpostavitev ukrepov pa sta kriterija sorazmernosti uporabe sile in ravnotežja posledic. V primeru Libije lahko argumentiramo, da je bila uporaba sile sorazmerna za doseg zadane cilja, torej zaščite človeških življenj ter zaustavitev nasilja (Meyer 2012; Evans 2014; Norooz 2015). Po drugi strani pa kritiki menijo, da je prekoračitev mandata zahtevala večjo uporabo vojaške sile ter povzročila dodatne civilne žrtve (Zifcak 2012, 66). V primeru Sirije pa, kot meni Evans (2014, 22–3), bi vsaka najmanjša vojaška akcija zahtevala ogromno vojaško moč ter s tem presegla kriterij sorazmernosti (prav tam).

Na vprašanje, ali bi ukrepanje preprečilo in zaustavilo nasilje, lahko v primeru Libije odgovorimo z da ter v primeru Sirije z ne. Libija je v primerjavi s Sirijo šibka država, brez večje regionalne podpore. Nasprotno pa Sirija predstavlja geopolitični center Bližnjega vzhoda z močnimi povezavami s sosednjimi državami. Intervencija v Libiji tako ni povzročila destabilizacije v regiji, kar pa bi posredovanje v Siriji zagotovo povzročilo (Zifcak 2012, 67; Norooz 2015, 37). Iz tega sledi, da intervencija v Libiji pravnoformalno ni kršila kriterija sorazmernosti uporabe sile. Poleg tega je bil kriterij ravnotežja posledic izpolnjen. Oba kriterija pa ne bi bila izpolnjena v primeru Sirije, kar je jasen dokaz, da avtorizacija vseh možnih sredstev ne bi bila možna.

Sklenemo lahko, da dejavniki legitimnosti služijo kot teoretična podlaga za analizo različnih aspektov konflikta, uporabi ustreznih ukrepov ter kasnejšemu ukrepanju. Z natančno uporabo in brez odklonov vplivajo na legitimnost koncepta odgovornosti zaščititi, saj jih mednarodna skupnost sprejema in podpira, kar je razvidno iz sprejetega besedila 138. in 139. odstavka Sklepnega dokumenta.

Kljub temu ostaja uporaba koncepta odgovornosti zaščititi v praksi vprašljiva, šolski primer za analizo tega pa predstavlja Libija. Čeprav so bili izpolnjeni vsi kriteriji za vojaško posredovanje, kar teoretično pomeni legitimnost samega koncepta odgovornosti zaščititi in posledično intervencije, pa tega ne moremo sprejeti v realnosti. Legitimnost namreč izraža osnovo družbenega sporazuma o tem, katere dejavnosti oz. ukrepe lahko akterji mednarodne skupnosti predstavijo kot legitimne in na podlagi njih ukrepajo (Clark 2005). Določene države, predvsem Rusija in Kitajska, pa zaradi kršitve kriterijev pravega namena in sorazmernosti uporabe sile posredovanja niso sprejele kot legitimnega. To je negativno vplivalo na primer Sirije, saj države niso bile pripravljene sprejeti ukrepov, ker jih niso tretirale kot legitimne.

Na podlagi analiziranih primerov ter v okviru dejavnikov legitimnosti lahko zaključimo, da na legitimnost koncepta odgovornosti zaščititi najbolj vpliva sama izvedba ukrepov, ki se sklicujejo na odgovornost zaščititi. Ključni dejavniki, ki so v omenjenih primerih prevesili tehtnico, pa so bili kriteriji pravega namena, sorazmernosti uporabe sile ter ravnotežja posledic.

6 ZAKLJUČEK

Države znotraj mednarodne skupnosti se strinjajo, da ima vsaka suverena država odgovornost, da po svojih najboljših močeh zaščiti svoje prebivalstvo pred genocidom, etničnim čiščenjem, vojnimi zločini in zločini proti človečnosti. Strinjajo se tudi, da imajo odgovornost pomagati drugim državam pri izpolnjevanju obveznosti odgovornosti zaščititi. Jasno je, da nobena država ne nasprotuje dejstvu, da ima mednarodna skupnost odgovornost se pravočasno in odločno odzvati v okviru kolektivnega delovanja, kadar države očitno ne prevzamejo svoje odgovornosti zaščititi civiliste. Vsekakor pa obstajajo pomisleki o uporabi prisilnih ukrepov iz VII. poglavja UL OZN, predvsem zaradi nejasnosti glede uporabe natančno določenih ukrepov v specifičnih primerih (Evans 2014, 22).

Magistrsko delo je skušalo razrešiti vprašanje, kaj vpliva na legitimnost koncepta odgovornosti zaščititi, ter s tem prikazati, kateri so tisti dejavniki, ki prevesijo tehtnico v prid ukrepanju, tako z uporabo diplomatskih kot prisilnih sredstev. Mednarodna skupnost nima neke višje avtoritete, ki bi uveljavljala zakone in predpise kot v primeru nacionalnih vlad. Prikazano je bilo, da ta vloga delno pripada OZN, vendar le pod pogojem, da se države članice strinjajo s pravili in standardi obnašanja. Sledi, da je delovanje držav v okviru mednarodne skupnosti v veliki meri odvisno od legitimnosti. Sam koncept legitimnosti pa je subjektiven, saj tisto, kar je legitimno za eno državo, ne sprejema nujno kot legitimno tudi druga.

Pregled literature je pokazal, da je za uporabo koncepta odgovornosti zaščititi percepcija legitimnosti ključna, saj odgovornost zaščititi širi definicijo tradicionalnih načel suverenosti in teritorialne integritete. Države se tako le stežka odločijo kršiti oz. zaobiti ta temeljna načela, četudi z namenom preprečiti ali zaustaviti množična grozodejstva. Namen študije primerov Libije in Sirije je bil identifikacija dejavnikov, ki bi lahko vplivali na legitimnost koncepta odgovornosti zaščititi in s tem olajšali 'aktivacijo' ter posledično podelili legitimnost, kar bi vplivalo na lažjo

razrešitev kasnejših kriznih žarišč. Predstavljeni dejavniki legitimnosti omogočajo strokovno presojo o stanju v državi, kjer potekajo konflikti, ter o uporabi ustreznih ukrepov, ki bi lahko vzpostavili red v državi. Vendar pa jih VS OZN ni sprejel in omogočajo le teoretično presojo o ustreznosti ukrepov v določenih okoliščinah.

Na podlagi pregleda literature in analize omenjenih primerov lahko zaključim, da mednarodna skupnost elemente koncepta odgovornosti zaščititi sprejema kot legitimne. Slednje je razvidno iz samih resolucij VS OZN in GS OZN, ki so se sklicevale na koncept. Poleg tega je tudi samo pozivanje mednarodne skupnosti k ukrepanju v imenu odgovornosti zaščititi jasen pokazatelj legitimnosti.

Odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje pa ni enoznačen. Analiza primerov je izpostavila tri kriterije, ki so najbolj vplivali na percepcijo legitimnosti – kriteriji pravega namena, sorazmernosti uporabe sile in ravnotežja posledic. Ključna ugotovitev analize je bila, da kljub izpolnitvi vseh kriterijev, kot v primeru Libije, to še ne zagotavlja legitimnosti konceptu. Razlog vidim predvsem v pomanjkanju konsenza glede uporabljenih kriterijev, saj jih mednarodna skupnost ni formalno sprejela. Legitimnost posameznih kriterijev in njihov vpliv na uporabo koncepta odgovornosti zaščititi na realne primere tako leži v sami percepciji držav. Torej, ali bodo kriterije označile za legitimne ter s tem dopustile uporabo ukrepov, katerih temelj za legitimizacijo predstavljajo omenjeni kriteriji.

7 LITERATURA

ABC News. 2011. *Defiant Gaddafi issues chilling threat*. Dostopno prek: <http://www.abc.net.au/worldtoday/content/2011/s3146582.htm> (15. januar 2017).

Annan, Kofi A. 2000. *We the Peoples. The Role of the United Nations in the 21st Century*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf (27. februar 2015).

Bassiouni, Cherif. 2009. Advancing the Responsibility to Protect Through International Criminal Justice. V *Responsibility to Protect. The Global Moral Compact for the 21st Century*, ur. Richard H. Cooper in Juliette Voinov Kohler, 31–43. New York: Palgrave MacMillan.

Bellamy, Alex J. 2008. The Responsibility to Protect and the problem of military intervention. *International Affairs* 84 (4). Dostopno prek: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/International%20Affairs/2008/84_4bellamy.pdf (27. februar 2015).

Bellamy, Alex. J. in Paul D. Williams. 2011. The new politics of protection? Cote d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect. *International Affairs* 87 (4). Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/20869761.pdf> (15. januar 2017).

Blair, Tony. 1999. *The Doctrine of International Community*, govornik z dne 22. april 1999. Dostopno prek: <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/154/26026.html> (15. oktober 2016).

Carment, David in Joe Landry. 2014. R2P in Syria: Regional dimensions. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 50–6. Bristol: E-International Relations. Dostopno prek: https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/27436/2/01_Thakur_Syria_and_the_Responsibility_2014.pdf (15. januar 2017).

Clark, Ian. 2005. *Legitimacy in International Society*. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: <http://en.bookfi.org/md5/ccc55961fcc7fd9775d0dfa5e707cd91> (8. marec 2015).

Commission on Human Security. 2003. *Human Security Now*. Dostopno prek: http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/chs_final_report_-_english.pdf (5. oktober 2016).

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide – Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida. 1948. 260 A (III). Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CrimeOfGenocide.aspx> (25. oktober 2016).

Cooper, Richard H. in Juliette Voinov Kohler. 2009. The Responsibility to Protect. The Opportunity to Relegate Atrocity Crimes to the Past. V *Responsibility to Protect. The Global Moral Compact for the 21st Century*, ur. Richard H. Cooper in Juliette Voinov Kohler, 1–12. New York: Palgrave MacMillan.

Council on Foreign Relations. 2012. *UN High Commissioner for Human Rights' Statement on Syria, February 2012*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/syria/un-high-commissioner-human-rights-statement-syria-february-2012/p27370> (20. januar 2017).

Daalder, Ivo H. in James G. Stavridis. 2012. NATO's Victory in Libya: The Right Way to Run an Intervention. *Foreign Affairs* 91 (2). Dostopno prek: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fora91&div=24&id=&page=> (27. februar 2014).

Dembinski, Matthias in Theresa Reinold. 2011. *Libya and the Future of the Responsibility to Protect: African and European Perspectives*. Frankfurt am Main: Peace Research Institute Frankfurt. Dostopno prek: http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/32015/ssoar-2011-dembinski_et_al-Libya_and_the_future_of.pdf?sequence=1 (15. januar 2017).

Deng, Francis M., Sadikiel Kimaro, Terrence Lyons, Donald Rothchild in William Zartman. 1996. *Sovereignty as Responsibility. Conflict Management in Africa*. Washington, DC: The Brookings Institution.

Evans, Gareth. 2008. *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Ones and For All*. Washington, D.C: Brookings Institution Press. Dostopno prek: <http://en.bookfi.org/book/1154626> (27. februar 2016).

--- 2009. The Responsibility to Protect. From an Idea to an International Norm. V *Responsibility to Protect. The Global Moral Compact for the 21st Century*, ur. Richard H. Cooper in Juliette Voinov Kohler, 15–29. New York: Palgrave MacMillan.

--- 2014. The Consequences of Non-Intervention in Syria: Does the Responsibility to Protect have a Future. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W.

Murray in Alasdair McKay, 18–26. Bristol: E-International Relations. Dostopno prek: https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/27436/2/01_Thakur_Syria_and_the_Responsibility_2014.pdf (15. januar 2017).

Garrigues, Juan. 2007. *The responsibility to protect: from an ethical principle to an effective policy*. Dostopno prek: <http://www.responsibilitytoprotect.org/files/responsibilidad.proteger.pdf> (10. oktober 2016).

Generalna skupščina Združenih narodov. 1950. *Resolution 377 (V). Uniting for Peace – Resolucija 377 (V)*. Združeni za mir, A/RES/5/377, sprejeta 3. novembra 1950. Dostopno prek: <http://www.un-documents.net/a5r377.htm> (10. januar 2017).

--- 2004. *Follow-up to the outcome of the Millenium Summit. Note by the Secretary-General, A/59/65*. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement> (10. januar 2017).

--- 2005a. *In larger freedom: towards development, security and human rights for all. Report of the Secretary-General – V večji svobodi: na poti k razvoju, varnosti in človekovim pravicam za vse*. Poročilo generalnega sekretarja, A/59/2005, sprejeta 21. marca 2005. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?Symbol=A/59/2005 (22. januar 2016).

--- 2005b. *2005 World Summit Outcome – Izid Svetovnega vrha 2005*, A/RES/60/1, sprejeta 16. septembra 2005. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf> (22. januar 2016).

--- 2009. *Implementing the Responsibility to Protect. Report of the Secretary General – Implementacija odgovornosti zaščititi*. Poročilo generalnega sekretarja, A/63/677, sprejeta 12. januarja 2009. Dostopno prek: [http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20\(4\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20(4).pdf) (20. oktober 2016).

--- 2012. *Resolution A/RES/66/176. Situation of human rights in the Syrian Arab Republic - Resolucija A/RES/66/176*. Stanje človekovih pravic v Siriji, sprejeta 19. Decembra 2011. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20A/RES/66/176 (20. januar 2017).

--- 2013. *Third Committee. Situation of human rights in the Syrian Arab Republic* – Tretji odbor. Situacija človekovih pravic v Siriji, A/C.3/68/L.42. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_c.3_68_1.42_rev.1.pdf (7. februar 2016).

Glanville, Luke. 2014. Syria teaches us little about Questions of military intervention. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 44–50. Bristol: E-International Relations. Dostopno prek: https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/27436/2/01_Thakur_Syria_and_the_Responsibility_2014.pdf (15. januar 2017).

Global Centre for the R2P. 2012. *R2P Monitor. Issue 1*. Dostopno prek: http://www.globalr2p.org/media/files/r2p_monitor_january2012.pdf (20. December 2016).

High-Level Panel on Threats, Challenges and Change. 2004. *A more secure world: Our shared responsibility*. Dostopno prek: http://www.unrol.org/doc.aspx?n=gaA.59.565_En.pdf (22. januar 2016).

Hoffmann, Julia in Andre Nollkaemper. 2012. Introduction. V *Responsibility to Protect. From Principle to Practice*, ur. Julia Hoffmann in Andre Nollkaemper, 13–27. Amsterdam: Pallas Publications.

Human Rights Council. 2011a. *Resolution S-15/1, Situation of human rights in the Libyan Arab Jamahiriya* – Resolucija S-15/1, Stanje človekovih pravic v Libiji, sprejeta 25. februarja 2011. Dostopno prek: http://www.iri.edu.ar/publicaciones_iri/anuario/cd_anuario_2011/Ddhh/Report%20of%20the%20Human%20Rights%20Council%20on%20its%20fifteenth%20special%20session.pdf (15. januar 2017).

--- 2011b. *Report of the Independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic*. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/170/97/PDF/G1117097.pdf?OpenElement> (20. januar 2017).

--- 2012a. *Report of the International Commission of Inquiry on Libya*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session19/A.HRC.19.68.pdf> (15. januar 2017).

--- 2012b. *Report of the Independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic*. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/106/13/PDF/G1210613.pdf?OpenElement> (20. januar 2017).

--- 2014. 7th *Report of the Independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/Documentation.aspx> (20. januar 2017).

Human Security Initiative. 2011. *Definition of Human Security*. Dostopno prek: <http://www.humansecurityinitiative.org/definition-human-security> (5. oktober 2016).

Hurd, Ian. 1999. Legitimacy and Authority in International Politics. *International Organization* 53 (2). Dostopno prek: <http://www.rochelleterman.com/ir/sites/default/files/Hurd%201999.pdf> (3. januar 2017).

ICISS. 2001. *The Responsibility to Protect*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/57/303 (22. januar 2016).

ICRC. 1949. *The Geneva Conventions of 12. August 1949*. Dostopno prek: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf> (25. oktober 2016).

ICRtoP. 2016. *Security Council Resolutions on Thematic Issues Referencing RtoP*. Dostopno prek: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/component/content/article/136-latest-news/5404--security-council-resolutions-on-thematic-issues-referencing-rtoP> (15. november 2016).

International Court of Justice. 2007. *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro*. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/13685.pdf> (25. oktober 2016).

Krasner, Stephen D. 1999. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.

Kuperman, Alan J. 2013. Lessons from Libya: How Not to Intervene. *Quarterly Journal: International Security*. Dostopno prek: <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Kuperman%20policy%20brief%20published%20version%202.pdf> (27. februar 2014).

- Lowe, Rebecca. 2013. *Syria: Military intervention is illegal – but may be legitimate*. Dostopno prek: <http://www.ibanet.org/Article/Detail.aspx?ArticleUid=26cfd2b2-e6cf-4209-903c-9327c76c9bd4> (27. februar 2015).
- Luck, Edward C. 2009. Sovereignty, Choice and the Responsibility to Protect. *Global Responsibility to Protect* 1 (2009). Dostopno prek: <http://www.ipinst.org/~ipinst/images/pdfs/s3.pdf> (22. januar 2015).
- 2012. The Responsibility to Protect: The Journey. V *Responsibility to Protect. From Principle to Practice*, ur. Julia Hoffmann in Andre Nollkaemper, 39–47. Amsterdam: Pallas Publications.
- Martin, Stevie. 2011. Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent? *Griffith Law Review* 20 (1). Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10383441.2011.10854694?journalCode=rllaw20> (3. januar 2017).
- Mayer, Susan E. 2009. In Our Interest: The Responsibility to Protect. V *Responsibility to Protect. The Global Moral Compact for the 21st Century*, ur. Richard H. Cooper in Juliette Voinov Kohler, 43–61. New York: Palgrave Macmillan. Dostopno prek: <http://en.bookfi.org/book/1134585> (22. januar 2015).
- Meyer, Jason Dominguez. 2012. From paralysis in Rwanda to boldness in Libya. Has the international community taken "responsibility to protect" from abstract principle to concrete norm under international law? *Houston Journal of International Law* 34 (1). Dostopno prek: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=10206500407102007308701301307202607705400&EXT=pdf> (10. februar 2017).
- Milne, Seumas. 2011. If the Libyan war was about saving lives, it was a catastrophic failure. *The Guardian*, 26. oktober 2011. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/26/libya-war-saving-lives-catastrophic-failure> (27. februar 2014).
- Mohamed, Saira. 2012. Syria, the United Nations, and the Responsibility to Protect. *American Society of International Law* 106 (1). Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/10.5305/procannmeetasil.106.0223.pdf> (5. januar 2017).

Murray, Robert W. in Alasdair McKay, ur. 2014. *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*. Bristol: E-International Relations. Dostopno prek: https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/27436/2/01_Thakur_Syria_and_the_Responsibility_2014.pdf (15. januar 2017).

NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm (2. februar 2017).

Norooz, Erfan. 2015. Responsibility to Protect and its applicability in Libya and Syria. *ICL Journal* 9 (3). Dostopno prek: https://www.icl-journal.com/download/1d60b91da3f98e153088f67d3676e5a/ICL_Thesis_Vol_9_3_15.pdf (10. februar 2017).

Orford, Anne. 2011. *International Authority and the Responsibility to Protect*. Cambridge: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://en.bookfi.org/book/1310884> (22. januar 2015).

OZN. 2001. *Outreach Programme on the Rwanda Genocide and the United Nations. Background Information in the Responsibility to Protect*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgresponsibility.shtml> (27. februar 2016).

Pace, William, Nicole Deller in Sapna Chhatpar. 2009. Realizing the Responsibility to Protect in Emerging and Acute Crises. A Civil Society Proposal for the United Nations. V *Responsibility to Protect. The Global Moral Compact for the 21st Century*, ur. Richard H. Cooper in Juliette Voinov Kohler, 219–41. New York: Palgrave MacMillan.

Pattison, James. 2014. The case for criteria: Moving R2P forward after the Arab spring. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 26–34. Bristol: E-International Relations. Dostopno prek: https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/27436/2/01_Thakur_Syria_and_the_Responsibility_2014.pdf (15. januar 2017).

Sancin, Vasilka, ur. 2010. *Lokalni zločinci – univerzalni zločini: odgovornost zaščititi*. Ljubljana: GV Založba.

Scheffer, David. 2009. Atrocity Crimes. Framing the Responsibility to Protect. V *Responsibility to Protect. The Global Moral Compact for the 21st Century*, ur. Richard H. Cooper in Juliette Voinov Kohler, 77–98. New York: Palgrave MacMillan.

Thakur, Ramesh. 2006. *The United Nations, Peace and Security*. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2014. Syria and the Responsibility to Protect. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 38–44. Bristol: E-International Relations. Dostopno prek: https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/27436/2/01_Thakur_Syria_and_the_Responsibility_2014.pdf (15. januar 2017).

The Economist. 1999. *Kofi Annan: Two concepts of sovereignty*, govor z dne 16. september 1999. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/324795> (5. oktober 2016).

Tocci, Nathalie. 2014. *On Power and Norms. Libya, Syria, and the Responsibility to Protect*. Washington DC: Transatlantic Academy. Dostopno prek: http://www.transatlanticacademy.org/sites/default/files/publications/Tocci_PowerandNorms_Apr14_web.pdf (15. januar 2017).

United Nations Development Programme. 1994. *Human Development Report 1994*. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (5. oktober 2016).

United Nations OHCHR. 2011. *Situation of Human Rights in the Libyan Arab Jamahiriya: Statement by Navya Pillay, UN High Commissioner for Human Rights, 25 February 2011*. Dostopno prek: <http://newsarchive.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10760&LangID=E> (15. januar 2017).

Varnostni svet Združenih narodov. 2005. *Report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict* – Poročilo generalnega sekretarja o zaščiti civilistov v oboroženih spopadih, S/2005/740, 28. november 2005. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2005/740 (15. november 2016).

--- 2006a. *Resolution 1674 (2006)* – Resolucija 1674 (2006), S/RES/1674 (2006), sprejeta 28. aprila 2006. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1674%282006%29 (27. februar 2016).

--- 2006b. *Resolution 1706 (2006)* – Resolucija 1706 (2006), S/RES/1706 (2006), sprejeta 31. avgusta 2006. dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706%282006%29 (15. november 2016).

--- 2006c. *Resolution 1738 (2006)* – Resolucija 1738 (2006), S/RES/1738 (2006), sprejeta 23. decembra 2011. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1738%282006%29 (27. februar 2016).

--- 2011a. *Resolution 1970 (2011)* – Resolucija 1970 (2011), S/RES/1970 (2011), sprejeta 26. februarja 2011. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%20RES%201970.pdf> (21. januar 2017).

--- 2011b. *Resolution 1973 (2011)* – Resolucija 1973 (2011), S/RES/1973 (2011), sprejeta 17. marca 2011. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%282011%29 (21. januar 2017).

--- 2011c. *Draft Resolution S/2011/612* – Osnutek resolucije S/2011/612, 4. oktober 2011. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20S2011%20612.pdf> (20. januar 2017).

--- 2012a. *Draft Resolution S/2012/77* – Osnutek resolucije S/2012/77, 4. februar 2012. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20S2012%2077.pdf> (20. januar 2017).

--- 2012b. *Draft Resolution S/2012/538* – Osnutek resolucije S/2012/538, 19. julij 2012. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/538 (20. januar 2017).

--- 2012c. *Resolution S/RES/2042 (2012)* – Resolucija S/RES/2042 (2012), sprejeta 14. aprila 2012. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20SRES%202042.pdf> (20. januar 2017).

--- 2012č. *Resolution S/RES/2043 (2012)* – Resolucija S/RES/2043 (2012), sprejeta 21. aprila 2012. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20SRES%202043.pdf> (20. januar 2017).

--- 2013. *Resolution S/RES/2118 (2013)* – Resolucija S/RES/2118 (2013), sprejeta 27. septembra 2013. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2118.pdf (20. januar 2017).

Zifcak, Spencer. 2012. The Responsibility to Protect after Libya and Syria. *Melbourne Journal of International Law* 13 (1). Dostopno prek: <http://www.law.unimelb.edu.au/files/dmfile/downloaddad11.pdf> (17. december 2015).